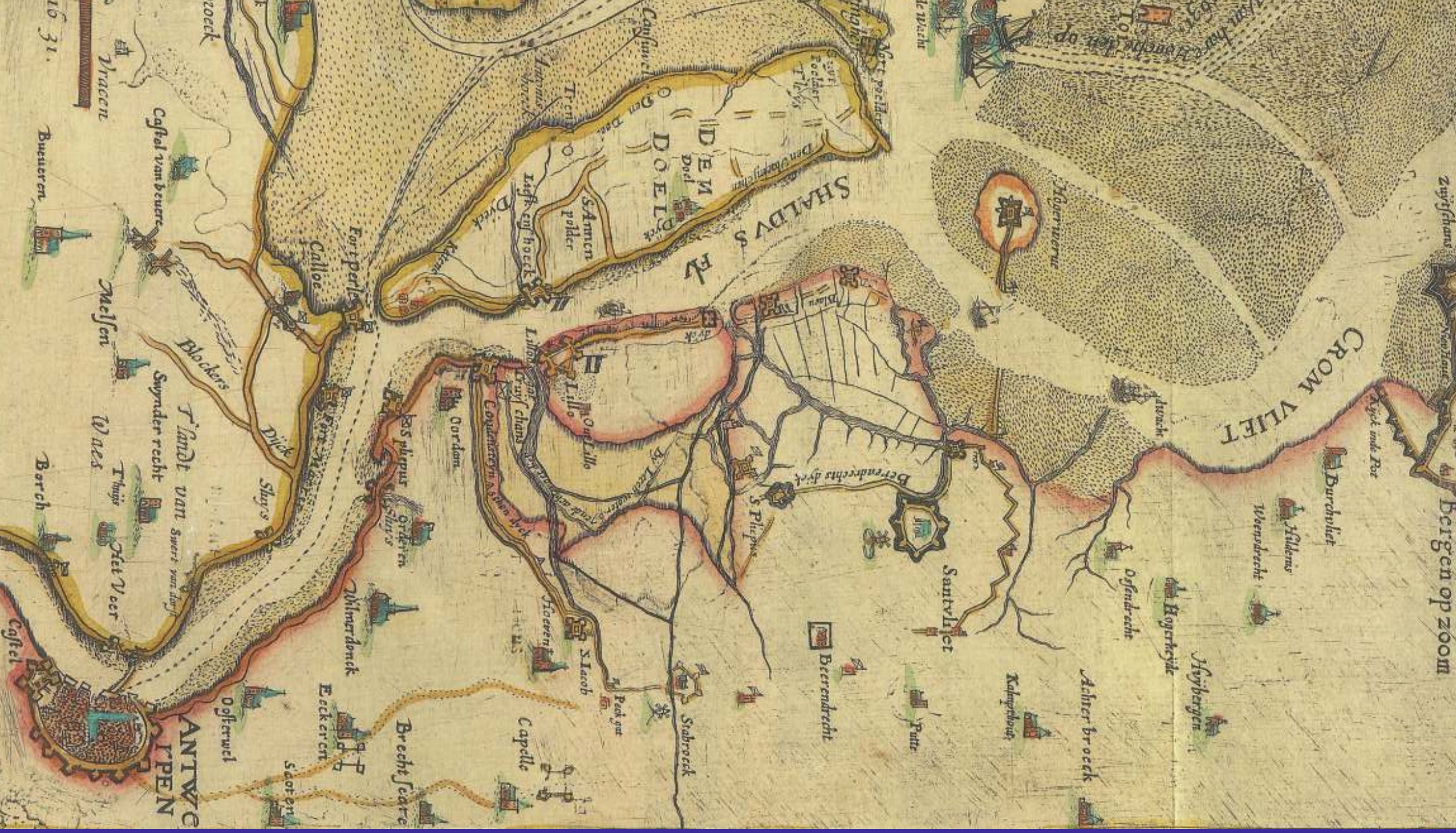

TIJDING 2019-1

Kroniek van heemkundekring Het Zuidkwartier

INHOUD: **TIJDING 2019-1**

IK ZIE, IK ZIE WAT JIJ NIET ZIET
PAGINA 3/50

SCHATTEN IN ONS MUSEUM
PAGINA 4

ODE AAN MIJN VADER
PAGINA 5

BIJ NARRE!
Inkwartiering
en
de verdwenen luitenant Ballot
PAGINA 6

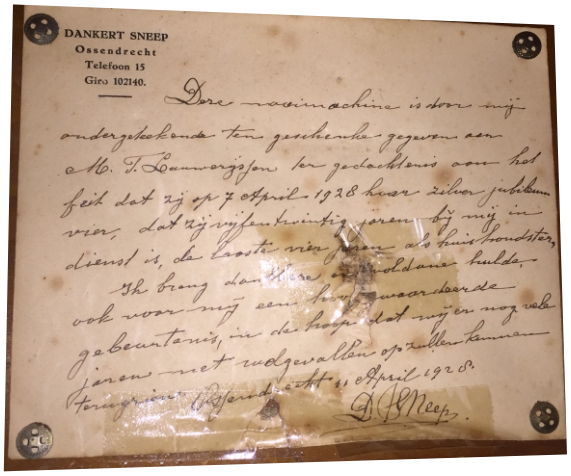

WAT VERDWEEN .... DE
OSSENDRECHTSE MEIDUINEN
PAGINA30

VERGRIJZING
PAGINA 32

REACTIE OP VAN LINDONK-JOPPE
PAGINA 40

DE VERRASSING
PAGINA 42

KUNSTSCHILDER MARTEN MELSEN
& DE SCHELDEPOLDERS
PAGINA 45

Voorwoord

Dit jaar hebben we in ons museum Den Aanwas een prachtige seizoenstentoonstelling met kunstwerken van Marten Melsen (1870-1947). Kleinzoon Jan, voorzitter van Stichting Marten Melsen vzw, heeft deze samengesteld en schrijft tevens over zijn grootvader op pagina 45 in *Kunstschilder Marten Melsen & de Scheldepolders*.
Ook Ad van Loenhout opent met deze schilder op pagina 3 de deur en sluit die weer op pagina 50/51in zijn *Ik zie, ik zie wat jij niet ziet...*
En onze museumgroep kwam op het idee om één van de modellen van de schilder, te weten Mie Pot, uit te beelden op pagina 4.

Op pagina 5 eren wij de nu 10 jaar geleden overleden Dick Adriaansen, die heel wat artikelen voor ons tijdschrift schreef, door nu een ode van hem aan zijn vader te plaatsen.

Dit jaar is het 80 jaar geleden dat onze regering besloot tot mobilisatie van het leger. Jan van Elzakker beschrijft deze verwarrende aanloopperiode naar wat een wereldoorlog zou blijken te worden, maar ook de vriendschappen die eruit voortvloeiden in ons heem. Een reünie en twee rapporten komen ter sprake. Lees *Bij Narre, inkwartiering en de verdwenen luitenant Ballot* vanaf pagina 6.

De kinderen van Jac van den Bussche weten dat Israël het Heilig Land is, maar ze zeggen dat het voor hun vader Ossendrecht is, waar hij geboren en getogen is en steeds graag naar teruggaat. Hoewel Jac het jammer vindt dat er zo veel verandert in de loop der jaren. Zie *Wat verdween ... de Ossendrechtse Meiduinen* in beeld gebracht op pagina 30.

Jeanette van den Berg-Buijs toont in *Vergrijzing* op pagina 32 enkele foto's uit haar album van diamanten bruiloften uit de jaren 30 van de vorige eeuw en een uit 1947, toen die nog uitbundig met het halve dorp Putte gevierd werden.

Op pagina 40 de reactie van Dees Verbeek op een artikel uit Tijding 2018-3, te weten *Familie Van Lindonk-Joppe*.

En omdat we dit jaar een schilderijen/prenten-tentoonstelling hebben in ons museum: op pagina 42 *De verrassing* van Piet van Pul alias Jan van Woensdrecht.

Veel leesplezier

De redactie

Voorgaande pagina onderaan: *Marten Melsen, "Rust bij de Leuvense stoof", ets in droge naald, ca 1922, Museum Antwerpen.*

Inhoud:

– Voorwoord ....p. 02
– Ik zie, ik zie wat jij niet ziet, *Ad van Loenhout*.....p. 03
– Schatten in ons museum Den Aanwas, Mie Pot .....p. 04
– Ode aan mijn vader! *Dick Adriaansen*.....p. 05
– Bij Narre, inkwartiering en de verdwenen luitenant Ballot, *Jan van Elzakker* .....p. 06
– Wat verdween .... de Ossendrechtse Meiduinen, *Jac van den Bussche,* .....p. 30
– Vergrijzing, *Jeanette van den Berg - Buijs* .....p. 32
– Reactie op Familie Van Lindonk-Joppe Tijding 2018-3, *Dees Verbeek* .....p. 40
– De verrassing, *Jan van Woensdrecht* .....p. 42
– Kunstschilder Marten Melsen & de Scheldepolders, *Jan Melsen*.....p. 45
– Ik zie, ik zie wat jij niet ziet, vervolg van pagina 3, *Ad van Loenhout*.....p. 50
– Informatie voor de lezer, *redactie* .....p. 52

Ik zie, ik zie wat jij niet ziet ....

door Ad van Loenhout

schilderij door Marten Melsen uit 1917

Welkom bij Marten Melsen (1870-1947). Het 'groen deurken' waar je langs binnen bent gekomen staat nog open. Figuurlijk gesproken ben je in het huis aan het Hoogeind in Stabroek wat 'de olijke schilder der boeren uit het polderland' in 1911 kocht. Het openstaande deurtje nodigt andere voorbijgangers uit om ook binnen te komen en het werk van Marten te bekijken. Ken je zijn werk? Nee?

Precies daarom staat de afbeelding van zijn schilderij 'Groen deurken' op de eerste pagina van 'de Tijding'. Een blikvanger om je te vertellen dat je vanaf deze maand werk van Marten Melsen kunt zien in het museum 'Den Aanwas' in Ossendrecht. Moet je doen! Marten was verknocht aan de Scheldepolders en de boeren die er werkten. Vrijwel alles wat Marten schilderde (her)kennen wij als ons heem!

..... zie verder op pagina 50

SCHATTEN IN ONS MUSEUM DEN AANWAS

Deze keer een tijdelijke 'schat'. Onze pop heeft twee mutsen op. →

Dit is geïnspireerd door Mie Pot, de hospita en buurvrouw van kunstschilder Marten Melsen (1870-1947) die verder met een tentoonstelling in ons museum te zien is dit seizoen. De toen nog vrijgezelle Marten was haar maar liefst 5 frank per maand verschuldigd! In bijgaand schilderij uit 1901 wordt Mie ook afgebeeld mét haar twee mutsen staand voor de tevens vaak door Marten Melsen geschilderde voordeur (pagina 3) van 'zijn' woning in Stabroek.

Mie Pot heette in werkelijkheid Anna-Maria Calluy-Wouters, maar vanwege haar gewoonte om haar 'mooie' muts te beschermen met een strohoed (de zogenoemde pot dus) werd het al snel Mie Pot.

Onze pop is nog tot eind oktober zo uitgedost. Dan gaat de damesstrohoed weer de kast in. Kom binnen voor een kopje koffie bij haar en bekijk de tentoonstelling, ♣

Ode aan mijn vader

door Dick Adriaansen

Toen ik nog een klein kind was
Kroop ik op Vaders schoot
En als hij dan een verhaaltje voorlas
Genoot ik, tot ik mijn oogjes sloot.

Hij vertelde van de wolf en de zeven geitjes
en van Roodkapjes avontuur
'n gelukkig moment voor ons beidjes
O, wat was het een gezellig uur.

Als ik wat groter geworden was
Sprak mij zoiets niet meer aan
Maar ik voelde dan alras
Dat er méér dan sprookjes bestaan.

Nog wat groter, ouder, wijzer!?
't Deed ons Vader soms verdriet
Soms gaf dat wat gedijzel
Als ik zijn zinnen almaar verliet.

Later zou ik me realiseren
Vader had het goed met ons voor
Zelf zouden we het nog wel leren
Dat hadden we toen nog niet door.

Ach, hij was nog de kwaadste niet
had ook vaak zijn problemen
En voor zijn innerlijk verdriet
Zou hij dan een borrel nemen.

Moeilijk, om voor zo'n kroost te zorgen
Dikwijls zou hij er alleen voor staan,
En hij wist ook niet de dag van morgen
Hoe het nog verder zou moeten gaan.

Eenvoudig, deugdzaam en Godvrezend
Typerend voor een Vader / Echtgenoot
Zijn bede, in vrome dingen lezend
Voor St. Antonius, was hij heel devoot.

Vader heeft het goed gedaan
Ik dank hem dan bij dezen
Als ieder op 'zijn' plaats zou staan
Het zou, heus, heel goed wezen!! ♣

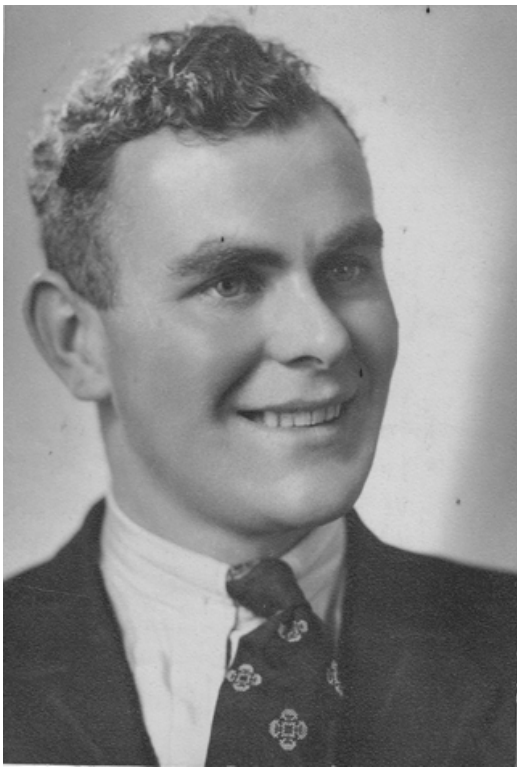

Dick Adriaansen, 9-5-1920 – 22.1.2009

Bij Narre

Inkwartiering en de verdwenen luitenant Ballot

Samenstelling: Jan van Elzakker

Bernardus (Nar) van Veldhoven

Ik keek altijd wel erg vreemd op wanneer ik als manneke van een jaar of 8, het moet rond 1949/1950 geweest zijn, zelfstandig daar 'bij Narre' om een boodschap werd gestuurd. Iets van een potlood, gum of kwastje halen. Ze schudde altijd met haar hoofd met een nee-beweging. En als ik dan toch iets in dat winkeltje moest vragen schudde zij, Irma van Narre leek héél oud, ze moet toen al boven de 65 geweest zijn, altijd 'neen' met haar hoofd. Maar dat was haar kwaaltje, beetje Parkinson of zo, het nee-schudden bleek ook gewoon 'ja' te kunnen betekenen. Ik wist al dat dat voor kon komen, dat schudden van een hoofd. Dat wist ik al van eerdere winkelbezoeken meer in de buurt van ons thuis, want Nelleke de Knuf in haar snoepwinkeltje vlak voor het pakhuis[1], deed dat ook. Maar die was ook nog doof, die hoorde de winkelbel niet…. En er stonden altijd snoepjes 'pakkesgereed' .....

Wie was dat daar, dat oude mooie vrouwtje bij Narre dat de winkel deed.…?

Dat was Irma de Coster. Zie hoe mooi ze was en lieflijkheid uitstraalde.

Irma de Coster

Je moest ruim 110 jaar geleden, nog 50 jaar eerder dus dan dat ik in haar winkeltje kwam, wel stekeblind geweest zijn als je toen niet gezien had dat Irma de Coster een geweldig mooi meisje geweest moest zijn. En ze zal mooi blijven, zoals je op bovenstaand fotootje ziet! Ze kwam uit Maldegem in België, waar ze op 19 oktober 1885 werd geboren. Maldegem, ook al zo'n mooie naam. Irma de Coster uit Maldegem dus, wordt daar geboren op een boerderij; maar ze heeft het niet naar haar zin thuis als ze de kinderleeftijd achter zich heeft gelaten. Dat boerenwerk staat haar totaal niet aan: te zwaar en te vies. Ze wil wat anders. Meer van de wereld zien. Ze besluit begin 20e eeuw naar Antwerpen te trekken om er bij deftige mensen te gaan dienen. En dat lukt haar. Ze komt terecht bij scheepsmakelaar Aimée Adolphe Manceau, op de Kunstlei 69 te Antwerpen. Die koopt in 1902 het ons wel zeer bekende en gewaardeerde landgoed De Groote Meer[2] van Alphons Servais. In 1919 zal makelaar Manceau op zijn beurt het landgoed verkopen aan de ons veel bekendere jonkheerfamilie Cogels.

De familie Manceau, die een deel van het jaar in Antwerpen woont, maar op De Groote Mèèr gedurende 17 jaar haar buitenverblijf heeft, neemt Irma de Coster als dienstmeisje mee als ze 'op' landgoed De Mèèr verblijven. Daar worden heel wat weken in de zomer en in de vakanties doorgebracht. Bij het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog in 1914 slaan echter ook zij op de

1. De Boerenbond
2. Zie Tijding april 1992, het verhaal over De Mèèr van Jac van den Bussche

Links het pand van Nar van Veldhoven

vlucht voor de Duitse vijand die vanuit het oosten heel bedreigend richting Antwerpen komt en vestigen zich voor langere tijd in de bossen bij De Groote Mèèr op neutrale Nederlandse bodem, waar ze zich veilig weten...

En daar ontmoet dienstmeisje Irma haar toekomstige echtgenoot, huisschilder Bernardus van Veldhoven uit Hoogerheide, normaal Nar van Veldhoven genoemd, die dan woont in de Raadhuisstraat 'op' Hoogerheide, op de plek die we nu tegenover fa. J. v.d. Ven zouden situeren. Die plek, dat pand met een werkplaats ernaast, heette in de volksmond van alledag 'bij Narre'.

En laat nou, gelukkig voor haar, daar 'op de Mèèr' regelmatig die huisschilder Nar (Bernardus) van Veldhoven uit Hoogerheide rondlopen, die de huizen en gebouwen op het landgoed van een nieuw verflaagje moet voorzien. Hij is van 16 mei 1870, en dus niet meer van de jongsten als hij daar op de Mèèr Irma ontmoet. Hij ziet niet alleen zijn mooie verfwerk. Hij ziet ook mooie Maldegemse Irma en valt voor de bevalligheden van dat mooie meisje uit België. En het is wederzijds. Zij trouwen 24 mei 1917, en de rijke Manceau heeft haar waarschijnlijk voor haar diensten bedankt. Nar is dan 47(!) en Irma 32. Ze krijgen in 1918 zoon Frans en in 1919 dochter Louise (Wies). Zij wonen en werken in het genoemde pand, toen naast Zjen van Schippers en Roos de Vreng in de Dorpsstraat. Het pand, de in 2016 afgebroken bouwval die geheel onderkomen vele jaren de Raadhuisstraat ontsierde, maar voor veel ouderen onder ons de bekende schilderswinkel 'bij Narre' was. Dat werd tenslotte weer later 'bij Pietje Michielsen'. Irma drijft de winkel nog vele jaren en Nar is als huisschilder op pad vanuit een eigen werkplaats aan huis. Nar en Irma voeden hun twee kinderen Frans en Wies gewoon degelijk op, zoals gebruikelijk was.

→ *Linksboven: bij Narre. Rechts situatie anno 2016*

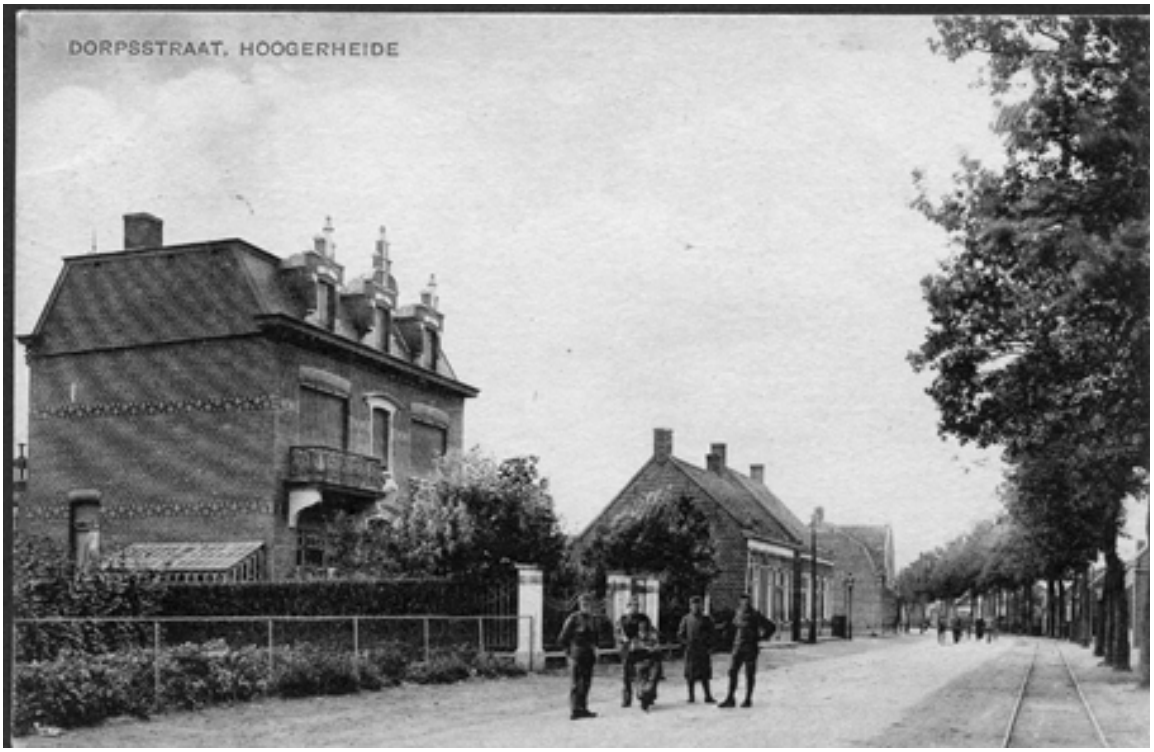

Villa Goemans, burgemeesterswoning tussen 1920 en 1955 voor Rubert, Van der Meulen en Mazairac. Het pand ernaast was het woonhuis/winkel/werkplaats 'bij Narre'.

Soldaten

Het is dochter Louise (Wies) van Veldhoven, die in het najaar van 1939, ze is dan 20, bij hun thuis soldaten over de vloer ziet verschijnen, net zoals in de hele Dorpsstraat, die overal, op tientallen plaatsen, worden ingekwartierd. Heel spannend allemaal want ze zijn soms nog jong, die soldaten. Er zitten overigens ook volop brave huisvaders tussen de opgeroepen mobilisatiegangers.
Het is deze Wies die later met Hendrik van Rijswijk trouwt en samen in Bergen op Zoom in de Zandstraat een kapperszaak gaan drijven.
En het is ook deze Wies van Rijswijk – van Veldhoven, die in 1981, 40 jaar later, kort na elkaar 2 brieven krijgt van ene Arie Landwaard, architect uit Antwerpen in België. Maar hij is Nederlander, want Wies kent hem nog uit de tijd dat hij opgeroepen en ingekwartierd was in hun straat om het land te verdedigen. Hij schrijft dat hij *'bij Willem Leenaerts (Willemke Pek)'* als zodanig als Nederlands soldaat ingekwartierd gezeten heeft vanaf eind augustus 1939 tot de inval van de Duitsers in mei 1940. Hij is als lid van een gemobiliseerd bewakingsdetachement bij het vliegveldje Woensdrecht ingedeeld, net zoals enkele tientallen andere jonge mannen. En ook die zijn ingekwartierd geweest bij meer dan 30 Hoogerheidese burgers in de buurt.

Hij is in 1981, zo schrijft hij, druk bezig zijn oude kameraden weer op te sporen om nóg een keer een reünie te organiseren. Eerder was dat ook al, met name bij die van 1974, gebeurd. Er werd toen zelfs een herinneringsplaquette bij de ingang van het stafgebouw op de vliegbasis onthuld. Arie Landwaard uit de Volhardingstraat in Antwerpen roept in die brief in 1981 de hulp in van Wies van Rijswijk - van Veldhoven uit de Zandstraat 34 te Bergen op Zoom, om vroegere medebewakers uit het detachement weer te helpen opsporen, want ook bij háár ouders thuis, bij Narre en Irma immers, hebben soldaten van dat detachement ingekwartierd gelegen in '39/'40. En in 1974 op de toen gehouden reünie zeer waarschijnlijk ook nog contact gehad met elkaar. .

Arie Landwaard

Als Arie Landwaard wordt opgeroepen om als gemobiliseerd militair naar Nederland terug te keren wordt hij bij het in ons dorp gedetacheerde bewakingsonderdeel gevoegd bij vliegveld(je) Woensdrecht achter op het Zandfort. Dat zal hem i.v.m. zijn werk slecht zijn uitgekomen. Hij is dan namelijk al een bekend en gewaardeerd architect. Gelukkig blijft Antwerpen dichtbij. Hij wordt met een andere Nederlander, ene Okkerse uit Mechelen, die dus ook in België woont, ingekwartierd bij de fam. Willem Leenaarts. Ze kennen Nar van Veldhoven en zijn vrouw Irma van hun winkel, want daar liggen ook soldaten ingekwartierd. Met hun dochter Wies van Nar en Irma van Veldhoven was er natuurlijk ook contact. Met haar probeert Arie Landwaard in 1981, een jaar voor zijn dood in 1982, nog contacten te leggen voor de organisatie van een laatste reünie van het bewakingsdetachement uit 1939/1940. In de hoop dat ze hem nog adressen kan aanleveren. Het is er niet meer van gekomen. Wies voelt er niet meer voor en Arie zijn gezondheid laat het niet meer toe. Hij overlijdt binnen een jaar.

Voorbeelden van zijn werk in Antwerpen stad (Bron: Site van de Vlaamse Overheid in het kader van 2018 in Europa Het Jaar van het Cultureel Erfgoed)

Arie Landwaard: 15-05-1905 / 14-07-1982 - Beroep: Architect
Vestigingsplaats(en): Antwerpen, De Beuckerstraat 21 (1934),
Antwerpen, Volhardingstraat 73 (1938-1939)

← Woning Gyselaers-Bonte
Vlaamsekunstlaan 19 (1934)

Woning Elen (1934) →
Vlaamsekunstlaan 52

← Woning Hans (1935),
Ryckmansstraat 29

Flatgebouw met (eigen) architectenkantoor, Volhardingstraat 73, (gebouwd in 1936/37) →

Al gauw was de schilders-, papier- en schoolspulletjeswinkel van Bernardus en Irma een begrip op “Wôôgrije”. Het werd al snel het toponiem “Bij Narre”, waar je terecht kon voor een potlood, gum, briefpapier of verfkwastje. Nar levert goed schilderwerk af, is daarom ondertussen ook al langere tijd de vaste huisschilder bij de nonnen van J.M.J. op de Huijbergseweg geworden en heeft redelijk goed de kost daar in de Dorpsstraat naast Eugène Jansen (Zjen van Schippers) en Roos de Vreng.

Broer Frans en zusje Wies in gelukkige tijden eind jaren 30

Eind jaren 30 wordt zelfs voor zoon Frans een motor aangeschaft. Wat een weelde! Wat een geluk, en dat voor die armoedige tijd. De wereld lacht hen toe, tot in augustus 1939 de mobilisatie wordt afgekondigd, en velen inkwartiering krijgen.
Maar ook zoon Frans moet onder de wapenen, ver van huis. Nar en zijn vrouw Irma en dochter Wies missen hem erg en maken zich grote zorgen. De ouders, vooral Irma als Belgische vluchteling uit 1914, weten uit ervaring wat oorlog betekent.

De huiselijke gezelligheid wordt niet alleen bij Narre en Irma verstoord. 300.000 militairen worden opgeroepen voor de mobilisatie en over Nederland verspreid in vele stellingen. De onrust neemt gaandeweg toe en in het voorjaar van 1940 barst de bom.

← *Frans van Veldhoven in mobilisatietijd*

Op het Zandfort

Als onderdeel van de mobilisatie is ook een bewakingsdetachement op ons grondgebied van de gemeente Woensdrecht gepland. Vanaf november 1939 wordt er achter op het Zandfort bij het eerste primitieve vliegveldje, 'vliegweide' Woensdrecht[3], in een 24-uursdienst wacht gelopen door dat bewakingsdetachement onder leiding van eerste luitenant (elt.) Ballot. Hij wordt aangestuurd vanuit Soesterberg[4]. Zij zijn belast d.m.v. oor- en oogwaarneming met het bewaken van dit terrein. 'Zorg dat er geen vreemde toestellen kunnen landen of opstijgen!' Dat was de opdracht van hogerhand aan commandant Ballot en zijn manschappen.
De ruim 60 leden van dit detachement hebben, buiten een wachthuisje, geen eigen verblijf/kazerne bij het vliegveldterrein, maar worden ingekwartierd bij particulieren die daarvoor worden aangewezen en/of zichzelf beschikbaar stellen. Dat hoefde niet gratis, het bracht een leuke cent op.
Zo waren o.a. eerdergenoemde Arie Landwaard uit Antwerpen en zijn medebewoner Okkerse, afkomstig uit Mechelen in België, ingekwartierd 'bij Willemke Pek (echtpaar Leenaarts)'; zo schrijft hij in zijn brief. Nu zit schoenhandel Van Hoof in dat pand. Waarschijnlijk werden Landwaard en Okkerse als Belgische Nederlanders niet toevallig sámen daar ingekwartierd.

Ook bij Narre, Bernardus van Veldhoven, en zijn Irma komen twee soldaten te liggen: genaamd Appel en Felius. Eerstgenoemde was een sterke biljartspeler en zeer gezien in die sportkringen. Als hij in 1975 overlijdt is Raymond Ceulemans[5] en zijn gevolg aanwezig op zijn begrafenis en uitvaart ergens in een dorp in Zeeuws-Vlaanderen. Dat schrijft de Antwerpse architect in 1975 op vertrouwelijke toon aan Wies.

Arie Landwaard (l) was ingekwartierd bij de heer en mevrouw Leenaarts. Willem staat rechts met zijn vrouw in het midden tussen vier van hun kinderen. De oudste moest op de jongste passen en daarom staan zij niet op de foto.

3. Vanaf de inval in mei 1940 'Fliegerhorst' Woensdrecht genoemd en al snel uitgebreid
4. De L.V.A., Lucht Vaart Afdeling, bevindt zich sinds de oprichting in 1913 op vliegkamp Soesterberg. In april 1939 wordt de Militaire Luchtvaart Mobilisatie tot stand gebracht.
5. Een gekende Belgische wereldster met ontelbare titels op zijn naam

In 1974 was er op de vliegbasis al een mooie reünie geweest voor alle leden van het bewakingsdetachement zo we eerder al vermeldden: dat was op dat moment 34 jaar na de mobilisatie en inkwartiering én de inval op vrijdag 10 mei 1940 van de Duitsers. Op déze reünie in 1974 was ook hun toenmalige commandant elt. Philip Ballot tot veler verrassing aanwezig, die er speciaal vanuit Cardiff[6], voor was overgekomen!
Hij was destijds in die meidagen van 1940, na drie enerverende weken op de vlucht door Zeeuws-Vlaanderen en Frankrijk[7] in Groot-Brittannië terechtgekomen en nog majoor geworden; maar over hem later meer.

Op de onthulde plaquette staat: Vriendenkring Bewakingsdetachement Vliegveld Woensdrecht, aangeboden door Vliegbasis Woensdrecht

† Het gezelschap bij de onthulling van de gedenkplaquette, die door de vliegbasis werd aangeboden.

Onthulling gedenkplaquette op vliegbasis Woensdrecht

Dat onverwacht verschijnen op die reünie in 1974 vernemen we uit de brief van 25 april 1981 van oud-strijder Landwaard uit het genoemde bewakingsdetachement. De dan nog steeds in Antwerpen wonende en redelijk bekende architect Arie Landwaard benadert Wies. Hij is op zoek in dat jaar 1981 en erg actief, om zijn oude makkers nog een keer bij elkaar te krijgen net als in 1974. Hij probeert o.a. via Wies van Rijswijk-van Veldhoven in Bergen op Zoom, dan al als weduwe inwonend bij haar twee ongehuwde dochters, de eerder genoemde Appel en Felius weer op te sporen die bij haar thuis immers ingekwartierd waren. Ook vraagt hij naar ene Van de Veer die bij Louis, Witte de Vos, ingekwartierd was geweest.
Wies van Rijswijk is dan echter niet meer in de stemming om uitgebreid te reageren op zijn vragen. Wel stuurt ze hem nog een mooie verjaardagskaart in mei 1981 als hij 76 wordt. Op een volgende tweede brief, nu handgeschreven, de eerste was getypt, van Landwaard d.d. 10 juli 1981 reageert ze niet meer. Ze neemt niet meer de moeite. Ze wil eigenlijk niets meer met die oorlogstijd te maken hebben. En dat had zijn redenen.

Het was voor haar allemaal te emotioneel geweest op het eind van de oorlog in de oktoberdagen van 1944 daar in de Dorpsstraat van Hoogerheide, tegen De Verwoeste Hoek aan. Rond 9 oktober was tot voor hun huis vreselijk van man tegen man gevochten, met veel gesneuvelden voor de deur. Ze waren gevlucht en Wies wilde niet meer met de oorlog geconfronteerd worden.

6. Zie Cardiff, Wales op kaartje, pagina24.
7. De boot 'Beatrix' met honderden Engelandvaarders had hem op 10 juni van Brest, na ontscheping in Plymouth, met een trein in Porthcawl terecht doen komen, net als Cees, Jan en Piet Overbeeke, Janus Hendrickx, Fons de Leeuw, Piet Suykerbuyk, Jan Michielsen, Jacob Kistenmaker en Willem Metselaar als chauffeurs voor grote aantallen marechaussees.

Voor Wies is echter nog een gebeurtenis van net na de oorlog zeer traumatisch geweest: haar broer verdrinkt in een vlaag van verstandsverbijstering, “hij kreeg een delier[8]”; hij verlaat 's nachts het huis[9] en verdrinkt in de regenput achter het huis. Wies heeft die ervaring haar hele leven meegedragen en kon toen ze ouder was het niet meer opbrengen op de verzoeken in de brieven van Landwaard in te gaan.
Temeer ook dat in het algemeen in 1978 haar levenslust een knak gekregen had toen haar man Henk van Rijswijk plotseling was gestorven net nadat hij met pensioen was gegaan. Haar wereld was ingestort. Haar hoofd stond er in 1981 helemaal niet meer naar, in te gaan op de verzoeken van Arie Landwaard. Als nou haar Henk nog geleefd had….

In oktober 1944 wordt dit tot op de dag van vandaag nauwelijks te herkennen: De verwoeste Hoek

Waarom benaderde Arie Landwaard juist Wies Van Rijswijk-van Veldhoven en niet een ander, kunnen we ons afvragen. Irma was geboren en getogen in België, Nar was geboortig van Antwerpen, maar er niet getogen. Schiep dat niet een band met de in Antwerpen wonende Nederlandse architect Landwaard die in de buurt ingekwartierd was? Waarschijnlijk wel. Vandaar dat hij bij Wies hoopte medewerking te krijgen voor het organiseren van nog een laatste reünie, die er niet meer zou komen…. Architect Arie Landwaard overlijdt in juli 1982…

Arie Landwaard vermeldt nog wel in zijn brief dat hij in dat jaar 1981 met zijn zus in Cadzand is geweest en in Hoogerheide bij de familie Suykerbuyk. Daar zullen ook soldaten ingekwartierd geweest zijn. Ook die familie zal hij goed hebben leren kennen tijdens zijn inkwartieringstijd. Dat waren immers weer de buren van de fam. Leenaarts, waar hij zelf 'zat'.
Moeder Suykerbuyk bleek het goed te maken en volgens haar ging het met haar drie toen vrijgezelle zonen, waar Arie destijds mee optrok en/of goed gekend heeft, ook “opperbest”.

Wies van Rijswijk moet de ingekwartierde, overal in de buurt liggende gemobiliseerde militairen goed hebben leren kennen in die tijd van november '39 tot 10 mei 1940. In de buurt krioelde het immers van ingekwartierde mannen.

Wies van Rijswijk-van Veldhoven, 1919-2016, dochter van Nar en Irma

8. Aldus zijn nichten uit Bergen op Zoom. Bij een delier is sprake van een plotseling optredende ernstige verwardheid.
9. In 2017 afgebroken.

Bij Tiest en Nelie van Pul verbleven Jan Clevens uit Broekhuizervorst en zijn maat Eric van Beurs uit Maastricht.

Jan Clevis plukte in 1939/1940 zijn bloem bij de fam. Piet van Hoek: dochter Julia, terwijl hij als soldaat van het bewakingsdetachement bij Tiest en Nelie van Pul was ingekwartierd. Zij leefden nog zeer lang en gelukkig in Limburg.

Bij Kees en Pietje Overbeeke waren Jo Reimerink uit Amsterdam en de Limburger Kuipers. Bij Rinus en Wies Schuurbiers Jillis Grandia en Kees Slotenmaker. Uit al die inkwartieringen ontstonden langdurige vriendschappen tussen de families.
Sommige ingekwartierde soldaten hielden er een verkering en een huwelijk aan over, zoals Julia van Hoek met Jan Clevis en Jo Stoffels met Neel Overbeeke, dochter van Piet de 'Engelandvaarder'.
Er groeide een sterke band in de mobilisatiemaanden tussen de her en der ingekwartierde soldaten. Ze zaten allemaal in hetzelfde schuitje en dat verbroederde. Zodoende bleef de behoefte om elkaar na de oorlog ook nog te ontmoeten in sterke mate bestaan.

Ook Kees Vos, vader van Nolda Geelhoed-Vos, heeft ingekwartierde soldaten van het bewakingsdetachement van Eerste Luitenant Ballot over de vloer in de mobilisatiemaanden. Net zoals de meeste buren in de omgeving.
Velen bewaren dankbare herinneringen uit die tijd. Er werden banden gesmeed voor het leven. Met genegenheid wordt er nog steeds door degenen die het hebben ervaren over verhaald.
"Bij ons was Polderman gelegen, een elektricien uit Krabbendijke en ene Sence uit Tholen, die een kruidenierswarenwinkel in Tholen uitbaatte. Na de oorlog bleven we contact houden met die families.

Ook mannen van de C.C.C.D.* lagen bij ons later in de oorlog ingekwartierd, Van der Kade en De Roos. Die moesten controle uitoefenen op handel in schaarse goederen om zwarthandelaren te bestrijden en te betrappen op illegale handel in graan en vlees en zo. Vooral tijdens het binnenhalen van de oogst werd er streng gecontroleerd."

↑ *fam. Sjef Vonk* / ↓ *fam. Bouman*

Naast de al genoemde ingekwartierde soldaten van het bewakingsdetachement van luitenant Ballot bij families in de Raadhuisstraat en aan de Antwerpsestraatweg, behoren zeker niet vergeten te worden Sjef Vonk uit Clinge en ene Bouman van Schouwen Duiveland. Zij waren ingekwartierd bij Sjaak Michielsen en zijn vrouw Netty van Loon, beter bekend als De Kozze.

Hun eigen zoon Tiest was ook al als dienstplichtige opgeroepen om zich bij dit bewakingsdetachement te voegen en liep o.a. wacht op het kloosterdak.

**Centrale Crisis Controle Dienst. Later Crisis Controle Dienst, de C.C.D. genoemd.*

Pietje Overbeeke-De Vos wachtte met haar kinderen Riet en Louis vier en een half jaar tot Cees terug was uit Engeland. ↑→

Bij Cees Overbeeke en Pietje de Vos liggen Reimerink en Kuipers ingekwartierd. Cees was in zijn jonge jaren atleet en turner. Hij demonstreerde dat nog vaak op hoge leeftijd. Op verzoek stond hij zo op zijn 'kop'! / Jo Reimerink jaren na de oorlog op visite én op de schouders van Cees / Reimerink (l.) en Kuipers (inzet r), in de winter van 39/40 met Cees, zijn vrouw Pietje, Jan Overbeeke en een knechtje, voor de garage.

Een deel, ± de helft, van het bewakingsdetachement 1939/1940. Midden: elt. A.H.P. Ballot Voorste rij, 5e van links is Jan Clevis uit Broekhuizenvorst (L); verder staan ook op deze foto Eric van Beurs uit Maastricht, Jo Stoffels uit Tegelen en Peer Polart, Kees Slotenmaker (7e van links), Jurice Kamps, maar waar alle andere in de tekst genoemde ingekwartierde soldaten allemaal staan, weten we (nog) niet[10]. Ook Arie Landwaard kunnen we niet duiden.

Nog een Wies

Ene Piet Brooymans uit 1877 trouwt in 1907 met Marie de Nijs, geboren in 1879. Zij wonen in het tweede huis net voorbij de burgemeesterswoning in zuidelijke richting nauwelijks 100m van 'Narre' vandaan. Zij krijgen vier kinderen waarvan de jongste Wies (Louise) in 1920 wordt geboren. En als we even rekenen: in de mobilisatie van nov. 1939 is ze 19 jaar. Net zo oud als die andere Wies, de dochter van Narre en Irma. En ze is ook mooi om te zien! Én haar vader en moeder baten een café uit: De Hoop[11].Tussen burgemeesterswoning en Piet Brooymans in gelegen, woont de familie Alphons de Vreng-Hugens, en ook al in een café, genaamd 'Nieuw- Duitsland', later 'In de Boomgaard'. Én de hele straat herbergt zoals we al zagen tientallen aardige ingekwartierde soldaten…..Volop klandizie.

Die Nederlandse soldaten schreven destijds vaak naar huis. Dat brief- en schrijfpapier en het schrijfmateriaal kochten ze bij Wies van Narre. Voor een natje en een droogje kwamen de maten vaak bij elkaar in de plaatselijke cafeetjes en dus ook bij Piet en Marie Brooymans. En daar was dus ook een bevallige Wies in huis.
Vele soldaten kwamen graag bij de beide Wiesen. Zij zagen er goed uit. De soldaten 'zogen ze gèère' aldus een tijdgenote uit overlevering[12].

10. Info van o.a. Loe Baltussen, van Ria en Ad Daalmans uit Hoogerheide; Ria is een nicht van ome Jan en tante Julia Clevis-van Hoek.
11. Over een latere caféhouder van De Hoop werd wel het volgende gefluisterd: 'De donkere wolk, de kastelein zatter dan het volk'.. Dat werd overigens van meer cafés gezegd.
12. Riet Overbeeke was beginnend puber en hoorde en zag veel, zij hadden immers ook soldaten in huis net als opa De Vos, die ook een café uitbaatte met mooie dochters…..

Papier-Louise en Schnapps-Louise

En ook in mei 1940 zijn er soldaten. Andere weliswaar. Want die spreken Duits. Ook zij zijn jong. Ook zij willen graag een pintje drinken. En doen dat ook, bij Wies van Piet Brooymans, in Het Pannenhuis, bij Kanus Stuijts, en bij vele andere kasteleins om wat vertier te zoeken. En ook zij schrijven veel naar huis. Ook zij hebben schrijfmateriaal nodig, zoals briefpapier. En kopen dat bij Narre waar ook een Wies in huis is. Zowel Wies van Narre als Wies van Piet Brooymans waren populair, doch van onbesproken gedrag. Om deze mooie dames uit elkaar te houden spraken de Duitse soldaten over Schnapps-Louise en Papier-Louise, afhankelijk van waar ze 'moesten' zijn.
Mijn zegsman, destijds Duitse soldaat van de Luftwaffe op De Bunt, Bernard Hotopp, wist mij telefonisch nog precies te vertellen hoe gezien die twee Louises waren, al was zíjn oog uiteindelijk gevallen op het dienstmeisje van bakker Van Egeraat, met wie hij achter in de hof bij Stuijts contact over de schutting kon maken, Liza Maas, geboren Huyps. En dat werd in de oorlog een paar waarmee ik in 2004/2005 nog zeer aangenaam telefonisch contact had. Hij was zo blij verrast dat hij me tientallen foto's toestuurde uit zijn diensttijd op de Bunt.

Op wacht in de eenzaamheid rondom 'het vliegveldje van burgemeester Rubert', op de Woensdrechtse Heide tijdens de mobilisatie van 1939-1940

Dagblad De Stem 27 mei 1974

Onder de kop van *"Reünisten vieren terugkeer dood gewaande commandant"* schrijft de verslaggever van De Stem van 27 mei 1974 het nieuws dat het voor de mannen van het voormalige bewakingsdetachement van het vliegveld Woensdrecht en hun toenmalig commandant majoor Philip Ballot een groot moment was toen zij die zaterdagmiddag door het gemeentebestuur van Woensdrecht werden ontvangen en majoor Ballot werd gehuldigd. Dat vanwege het feit dat de commandant voor het eerst na 34 jaar weer te midden van zijn mannen was. Want hoewel de "vriendenkring" van het bewakingsdetachement al vele jaren achtereen een reünie in café De Arend in Hoogerheide hield was er steeds dat tikje weemoed, omdat men altijd in de veronderstelling was geweest dat commandant Ballot in de woelige eerste bezettingsdagen van mei 1940 'ergens' was gesneuveld. Tot doorzetter in het opsporingswerk A. Landwaard uit Antwerpen er op 19 december 1973 er achter kwam dat de dan 71-jarige majoor b.d. in Cardiff woonde.

Majoor Ballot was duidelijk ontroerd toen hij zijn vroegere manschappen weer terug zag op deze reünie. Hij werd toegesproken door burgemeester mr. J. de Leeuw, die hem bij deze gelegenheid een sabel overhandigde, die bij het ceremonieel tenue van die dagen hoorde, alsmede een plaquette ter herinnering aan wat gebeurd was. Ballot en zijn echtgenote kregen ook nog een handgeknoopte tafelloper alsmede een ingelijst portret van het detachement uit die mobilisatiedagen.

Majoor Ballot vertelde zijn oude makkers dat in die verwarrende eerste oorlogsdagen hij gevangen werd gezet door een zenuwachtige kolonel. Daardoor was hij het contact kwijtgeraakt met zijn detachement en alleen met twee marechaussees achtergebleven, die hem moesten bewaken. In de verwarring was het onderdeel van die kolonel vertrokken zonder aan hen te denken. Gelukkig wist Ballot zijn kompanen ervan te overtuigen om zich aan te sluiten bij een konvooi om via Vlaanderen en Frankrijk te vluchten voor de Duitsers. Uiteindelijk slaagden zij erin op een boot terecht te komen waarmee zij Engeland konden bereiken.

A.H.P. BALLOT verschijnt ten tonele bij Frans Stuijts in De Arend

Enkele tientallen reünisten van het al eerder genoemd bewakingsdetachement hebben op 25 mei 1974 wat extra's te vieren in De Arend bij Frans Stuijts: hun vroegere vermiste en door velen dood gewaande[13] commandant, toen 1e luitenant uit de mobilisatietijd, verschijnt ten tonele! Voor de meesten was hij sinds half mei 1940 van de aardbodem verdwenen, na een intensieve tijd '*van veel op elkaar aangewezen zijn*' bij hun bewakingsdiensten op twee steunpunten bij het vliegveld, op hun inkwartieringsadressen en tijdens de vrije tijd, van die november 1939 tot de inval van mei 1940.
De al meerdere malen genoemde commandant, 1e lt. A.H.P.Ballot van het detachement uit 1939/1940 was teleurgesteld volgens de krant van 27 mei 1974, omdat collega Appel er wegens biljartverplichtingen niet was op de reünie van 1974[14], deels op de vliegbasis, deels in De Arend, maar had zich zeer verheugd zijn andere oude kameraden van de vliegbasis Woensdrecht weder gezien te hebben na 34 jaar. Ze zullen heel wat bij te praten gehad hebben, want Ballot had wat te vertellen en uit te leggen over de eerste uren en dagen van de oorlog toentertijd. Wat was er allemaal met hem gebeurd in die mei- en junidagen van 1940? Hoe was hij verdwenen?
We laten hem hierna zelf aan het woord in een door hem geschreven rapport[15].

13. Arie Landwaard had hem in december 1973 opgespoord en zal de directe aanleiding geweest zijn voor de reünie een half jaar later.
14. We kennen niet de reden van hun speciale band. Appel was ook een 'Belgische' Nederlander.
15. Centraal Archieven Depot, Ministerie van Defensie ('s-Gravenhage), afgekort: als CAD Min. van Defensie, invent.nr. B 220, Dagboeken/Overzichten/Rapporten/Verslagen van de Oorlogsdagen mei 1940, Bewaking Vliegveld Woensdrecht. ”Bewakingsdetachement Woensdrecht”, verslag van Res. Kapt. A.H.P. Ballot en verslag van Th. J.A. Fox, enige pagina's verder.

Bewakingsdetachement Woensdrecht, door ex-commandant A. Ballot

"Op 10 november 1939 ben ik aangewezen als Commandant bewakingsdetachement Woensdrecht. Dit vliegterrein was niet in gebruik, diende als reserve voor Welschap te Eindhoven, indien dit moest worden geëvacueerd. Ik kreeg ter beschikking een mij volkomen vreemd detachement afkomstig uit vier verschillende regimenten, bestaande uit 8 onderofficieren en 60 minderen, zeer slecht bewapend: 43 hadden slechts een gasmasker, geen handgranaten, geen mitrailleurs. Slechts iedere man een geweer. Munitie: slechts 60 patronen de man.
Ik stond onder de bevelen van het 2e Luchtvaart Regiment te Zeist; algemene bevelen Kapitein Raland [C.- bew. Gilze-Rijen]; tactisch en technische instructies Majoor Reijers: C,-3 G.B. te Roosendaal: onderhoud.
Taak: het aanbrengen van steunpunten, het beletten van landen, c.q. van wéér opstijgen van vreemde vliegtuigen.

Ik werd volkomen zelfstandig gelaten. In april heb ik volgens opdracht het terrein met 240 putringen volkomen versperd. Ik heb veel moeite gedaan de bewapening te verbeteren, slechts met gering succes: Situatie op 10 mei: 7 O.C. en 56 minderen [enkelen ziek en enkelen overgeplaatst] bewapening: geweren 60 patronen de man, 2 mitrailleurs, 9 trommels per mitrailleur, geen handgranaten, gasmaskers nooit aangevuld. Twee steunpunten volkomen gereed, het derde bruikbaar.

Op 10 mei 's morgens te plm. 3.30u wakker door zwaar geronk van vliegtuigen. Ongeveer 30. Bericht door radio dat op verschillende plaatsen in het land, o.a. het vliegterrein Welschap bommen geworpen, en op vele plaatsen parachutisten. Zeist opgebeld.
Opdracht ontvangen onmiddellijk aan vliegterrein grenzend bouwland, geschikt voor noodlandingen, om te ploegen. Dien dag volvoerd.
Roosendaal opgebeld teneinde verpleging te regelen, aangezien 4.-3.G. tot op dien dag gelegerd in Ossendrecht, waarvan ik de voeding ontving, met mij onbekende oorlogsbestemming was vertrokken. 3 G.B. te Roosendaal gaf geen antwoord. Het slachthuis te Roosendaal verzocht te onderzoeken waarom geen aansluiting mogelijk, 5 minuten nadien bericht dat de Gr. van 3 G.B. geheel was verdwenen. Blijkbaar ook vertrokken. Had mij echter behoren te berichten. Zelf maatregelen getroffen voor voeding bij de burgerij.
Was voor vertrek 3 G.B. in Z.W. Brabant volkomen geïsoleerd: Naar het oosten en het noorden bevonden zich geen troepen op minder dan 30 km afstand, naar het westen plm.15 km [Rilland Bath].
Ontving vele meldingen van het dalen van parachutisten. De verdediging van het vliegterrein hier niet op voorbereid. Stellingen meer dan 500m van elkaar.
Te weinig personeel, te weinig wapenen en munitie. een steunpunt zeer kwetsbaar gelegen in de rand van bos dat zich uitstrekt van Bergen op Zoom tot plm. 20 km naar het Zuiden Brasschaat/Polygoon in België, over plm. 3 à 5 km breedte. Zeer verlaten. Zeer gunstige verzamelplaats voor parachutisten. Heb in Bergen op Zoom een grote hoeveelheid prikkeldraad, 2 autobatterijen en een autokoplamp gevorderd, met behulp burgerwerklieden zeer sterke prikkeldraad versperring, in *bosrand* om het steunpunt aangebracht.
Zeist opgebeld en toestemming gevraagd versterking te mogen vragen bij de Belgen, welke zeer sterk aan de overzijde van de grens, op plm. 6 km afstand. Voorlopig toestemming verkregen verband te zoeken, in afwachting C.V. Een reeds lang in België wonend soldaat[16] over de grens gestuurd met opdracht contact te zoeken met meest nabij zijnde hogere Commandant. Na 1½ uur het

16. Zou goed Arie Landwaard, de architect uit Antwerpen, geweest kunnen zijn, die bij Willem Leenaarts 'lag' of Appel en Felius, die beiden 'bij Narre' ingekwartierd waren. Allen Nederlanders toen in België wonend.

bezoek ontvangen van Col. Dubois, Commandant van een Regiment de Chasseurs à Pied.
Deze voelde er veel voor mij te steunen, doch moest eerst toestemming vragen aan Ministerie te Brussel. 's Middags telefoonbericht ontvangen uit Zeist dat C.V. had toegestemd dat ik aan de Belgen om versterking vroeg. weer dezelfde man[17] gestuurd naar Col. Dubois, kwam terug met bericht dat deze nog wachtte op toestemming van Brussel. Heb Col Dubois nooit meer gezien, noch versterking van de Chasseurs à Pied.

Op vrijdag zijn in Hoogerheide successievelijk aangekomen de Noorse Gezant, Mr. Beursou en echtgenote, de Gezant van Peru, en nog enige andere personen op doorreis naar Den Haag. Ik heb Zeist opgebeld om instructies en werd mij medegedeeld dat de verbinding met het noorden was verbroken door actie van parachutisten bij de Moerdijk. Ik heb toen al die personen vastgehouden. 's Avonds te plm. 6 u arriveerde een klein detachement Fransen op motoren met zijspan met taak een bruggenhoofd te vormen om de toegang tot Zuid Beveland. Dit detachement bezette Hoogerheide. Op zaterdag werden enkele bommen ver naast het steunpunt bij bosrand afgeworpen en werd het dorp even gemitrailleerd[18]. Dien avond hielp mij de Commandant van het Franse detachement met een groep, voorzien van 2 lichte mitrailleurs en handgranaten, ter versterking van mijn zwakke bezetting op het vliegterrein.
Een uur echter nadat zij hun stelling hadden betrokken kreeg het detachement opdracht verder te trekken, en te 6.00u was deze versterking weer verdwenen.

Te plm. 6.30u arriveerde een lange colonne marechaussees te fiets in Hoogerheide onder bevel van de Majoor de Beer Poortugaal en de Kapiteins van der Kroon en Kist[19]. Die dag kon ik waarnemen dat Roosendaal zwaar werd gebombardeerd en successievelijk werd in de loop van de middag eerst de telefoonverbinding, toen de waterleiding en vervolgens de electriciteit stroom verbroken en was ik volledig van alle communicatie verstoken.
Op zondagmorgen[20] trokken de marechaussees verder. Zij vroegen mij of ik mij bij hun wilde aansluiten, welk aanbod ik afsloeg, en zij lieten een grote vrachtwagen voor mij achter voor het geval ik later toch moest vertrekken. Enige tijd later reden enige colonnes Franse infanterie door Hoogerheide in Noordelijke richting.

Geruchten deden de ronde dat de Nederlandse bezetting aan de Maas volkomen zou zijn teruggeslagen en zich in wanordelijke terugtocht naar het westen zouden bevinden, reeds voorbij Breda.

Aangezien al mijn verbindingen verbroken waren ben ik zelf op verkenning gegaan om de situatie op te nemen, en om eventueel versterkingen te krijgen. Reeds tussen Bergen op Zoom en Roosendaal ontmoette ik een continue stroom Nederlandse Militairen op fietsen en allerhande voertuigen, trekkende naar het westen. Daarop ben ik teruggereden naar Bergen op Zoom. Alle troepen werden daar in en nabij Thalia verzameld, alle voertuigen werden op het marktplein opgesteld, teneinde in een colonne verder te gaan naar Zeeland. Aan de officier met de organisatie belast heb ik mijn situatie uitgelegd en om versterking gevraagd.
Ik kreeg 2 officieren, met enkele O.O. en 80 minderen, en 4 ruime vrachtwagens voor hun vervoer. Terstond afgemarcheerd naar Hoogerheide, ik heb deze troepen de gehele middag laten rusten en slapen en 's avonds de wacht op het vliegterrein doen aflossen. Zij waren toen echter nog zodanig uitgeput dat zij ternauwernood op hun benen konden staan en heb ik de oorspronkelijke wacht toen eveneens op het terrein moeten laten. Gedurende de middag geschiedde een kleine bomaanval op Hoogerheide. Enkele burgers

17. Idem als 16. Ook zijn maat Okkerse uit Mechelen behoort tot de mogelijkheden.
18. In de buurt van de Boerenbond, nogal uit de richting
19. Voor hen werd Cees Overbeeke met zijn Chevrolet (taxi) 'gerequireerd', evenals Jan Michielsen, Piet en Jan Overbeeke, Jacob Kistemaker, Alfons de Leeuw, Piet Suykerbuyk en Willem Metselaar met hun vrachtwagens.
20. 1e Pinksterdag 12 mei. Janus Hendrickx werd toen in de ochtend nog gevorderd, onder bedreiging, om zich onmiddellijk met zijn bedrijfsvoertuig richting gemeentehuis/kerk te begeven.

zijn gewond en zeer geringe materiële schade aangebracht. Over het algemeen was het resultaat volkomen onbetekenend.
De nacht van zondag op maandag te plm. 1.u begonnen de Franse colonnes Hoogerheide door te trekken in de richting Belgische grens.
De commandanten tot wie ik mij wendde waren stroef en gaven geen inlichtingen. Blijkbaar waren de Fransen terug geslagen. Die morgen had ik in Bergen op Zoom reeds vernomen dat van georganiseerd verzet van Nederlandse zijde in Brabant vrijwel geen sprake meer was. Wat moest ik doen?
Bleef ik, dan mijn troep van 150 man, volkomen uitgeput, onvoldoende bewapend en in stellingen die niet tegen een infanterieaanval op grote schaal waren ingericht, het tegen de oprukkende Duitse troepen niet kunnen volhouden, zelfs niet voor een zeer kort ogenblik. Trok ik terug, sloot ik mij weer aan bij een groot verband en kon mijn troep de dag behoorlijk rusten, dan kon zij weer waarde krijgen; na overleg met de 2 officieren die mij die morgen waren toe gevoegd heb ik het laatste besloten. Gedurende die nacht hebben wij het transport voorbereid, dit was tegen het invallen van de morgen gereed[21].

Tegen plm. 4 u had het vertrek plaats, gedeeltelijk per fiets, gedeeltelijk per auto. Tevens voerde ik in mijn eigen colonne mede de gezanten van Noorwegen en Peru en de andere reizigers die in Hoogerheide waren gestrand.

Ongeveer 4 km ten zuiden van Hoogerheide stonden 4 vrachtauto's verlaten terzijde van de weg. Twee van deze wagens bleken volkomen berijdbaar. Deze wagens bevatten enige gloednieuwe lichte mitrailleurs een groot aantal F.N. pistolen in hun originele verpakking en grote voorraad pistoolmunitie, plm. 30 kistjes van 1000 geweer patronen, handgranaten en slaghoedjes. Burgers in hun huisje plm. 100m verderop deelden mij op mijn vraag mede, dat deze wagens reeds twee dagen geleden daar waren achter gelaten door enkele militairen.
Ik beschikte gelukkig over voldoende soldaten die konden chauffeuren om de twee wagens bij de colonne te voegen, en heb de inhoud van de twee andere wagens overgeladen.
Noordelijk van Antwerpen werd mijn colonne naar de Luchtbal kazerne geleid. De commandant verzocht mij echter spoedig verder te trekken met het oog op luchtgevaar door een concentratie van een te groot aantal voertuigen in de kazerne. In Antwerpen heb ik de gezanten en de anderen afgezet en werd de colonne vervolgens geleid naar een groot restaurant naast de Vlaamse Opera, waar de Overste Granpré Moliere had gezorgd dat aan alle doortrekkende Nederlandse soldaten een warme maaltijd werd verstrekt.
Ik ontving opdracht om met mijn detachement via Breskens naar Walcheren te trekken. Op maandag nacht overnachtten wij te Axel. Daar ontving ik opdracht om in plaats van naar Walcheren te gaan, een kantonnement te betrekken. West van de lijn Breskens-Sluis.

Op dinsdag heb ik gedurende de dag de troepen nog gedeeltelijk laten rusten en tevens nog 2 wagens gevorderd, waardoor de gehele colonne op wagens kon worden vervoerd. De fietsen werden opgeladen. Ik stuurde een sergeant kwartiermaker met een ordonnans per motorrijwiel vooruit om in de buurt van Zuidzande een of twee boerderijen te zoeken met voldoende bomen als bescherming tegen luchtwaarneming voor de voertuigen en met voldoende legeringsruimte voor de troep. Vervolgens moest de ordonnans mij op het stadhuis van Oostburg opwachten om mij naar de legerplaats te leiden.

's Avonds, vlak voor vertrek der colonne werd door de radio omgeroepen dat Holland de wapenen had moeten neerleggen, dat de Koninklijke Familie en de Regering de wijk hadden moeten nemen naar Engeland, en dat de strijd slechts in Zeeland zou worden voortgezet. Een half uur later werden deze berichten echter tegen gesproken en vals verklaard.

---

21. Van 13 mei, 2e Pinksterdag. Deze colonne van Ballot met 150 man lag ongeveer een etmaal achter op de Hoogerheidese colonne met marechaussees die 1e Pinksterdag waren vertrokken.

Te omstreeks 3 u 's morgens kwam op woensdag de colonne Oostburg binnen. Mijn ordonnans was op het stadhuis niet meer te vinden, en bleek na lang zoeken door de marechaussees te zijn opgepakt, en opgesloten in de marechausseekazerne of iets dergelijks. De aldaar aanwezige marechaussees wilden hem niet loslaten, ook al stond ik persoonlijk voor hem in, en al beloofde ik hem terug te zullen brengen zodra hij de colonne naar de plaats van legering zou hebben gebracht. Zij wilden ook niet de Kapitein van der Kroon wekken[22] die opdracht had gegeven voor de in arrest stelling. Ondertussen stond mijn colonne nodeloos open en bloot zonder bescherming tegen luchtgevaar op het marktplein van Oostburg terwijl de dag begon aan te breken. Ik heb mij toen naar het hoofdkwartier van de Franse commandant begeven dat mij op het stadhuis werd medegedeeld, en de daar aanwezige Kap. Adj. ging onmiddellijk met mij mee naar het arrestantenlokaal en de man werd in vrijheid gesteld. Nadat de legering was geregeld begaf ik mij naar de Majoor de Heer, die tot taak had de troepen in Zeeuws Vlaanderen te regroeperen. Hij had nog geen taak voor mij. Terug in mijn kwartier hoorde ik wederom een radio-uitzending dat het verzet in Holland was gestaakt etc. Ditmaal werd het bericht niet meer tegengesproken en maakte het op alle aanwezigen een beklemmende indruk.

's Middags begaf ik mij weer naar het bureau van de Majoor de Heer. Hij had nog steeds geen taak voor mij. Op mijn terugweg ontmoette ik te Zuidzande de majoor Sicherer, die eveneens troepen verzamelde in opdracht van de Overste Granpré Moliere.
Het geheel maakte een verwarde indruk en ik vreesde hoe langer hoe meer dat het verzet in Zeeland ook niet lang meer kon worden volgehouden. Daarop heb ik mij begeven naar de Franse Commandant, Lt. Kol. Maillot [of iets van dien aard] en heb hem gevraagd of, om te vermijden dat bij een overgave ook van Zeeuws-Vlaanderen mijn detachement en ik in handen van de Duitsers zouden vallen, ik mij niet onder zijn bevelen mocht stellen, en of ik in geval hij uit Zeeuws-Vlaanderen zou moeten terugtrekken, hetzij naar België of Frankrijk, met mijn detachement bij hem aangesloten mocht blijven en of hij dan voor mijn ravitaillering kon zorgen.

Hij stemde toe op twee voorwaarden: dat ik slechts vrijwilligers zou meenemen en dat de Majoor zou instemmen. Ik kon mij dan de volgende dag bij zijn commandant vervoegen die inmiddels naar Schoondijke zou zijn verlegd, ter ontvangst van een opdracht.

De volgende morgen heb ik mijn gehele detachement om mij heen verzameld en hen de situatie duidelijk gemaakt. Ruim de helft gaf zich terstond vrijwillig op, ongeveer ¼ aarzelde en ongeveer ¼ wenste zich niet op te geven. Na het behandelen van enige vragen gaven zich nog enkele twijfelaars op, en ongeveer 1/3 deel bleef over dat zich niet opgaf. Hierbij was ook de sergeant-majoor Riema: hij verklaarde het graag te zullen hebben gedaan, doch voelde zich te oud en zijn ogen waren te zwak etc. etc. dus heb ik hem, met de anderen die zich niet opgaven, per auto gestuurd naar de Majoor Sicherer in Zuidzande.

Vervolgens begaf ik mij naar de Majoor de Heer. Deze wilde mij opdracht geven mijn detachement te splitsen en een sectie naar een bepaald punt te sturen, doch toen ik hem uiteen had gezet en verklaarde voor het gehele overblijvende gedeelte van mijn detachement, plm 85 man sterk, rechtstreeks een opdracht van de Franse Commandant te zullen ontvangen, stemde hij daar volkomen mee in. De sectie waarover hij had willen beschikken was eveneens op verzoek van dezelfde Franse Commandant, doch daar kon hij in deze omstandigheden dan beter anderen voor gebruiken.

Vervolgens begaf ik mij naar Schoondijke en ontving ik opdracht van kolonel Mailoit om zijn commandopost tegen pa-

22. De colonne van Ballot had dus de colonne van de marechaussees met de Hoogerheidese chauffeurs ingehaald; Van der Kroon was immers een van de kapiteins der marechaussee die in de taxi van Cees Overbeeke zat.

rachutisten te beveiligen. Zijn eigen troepen had hij volledig moeten inzetten voor het bewaken van de kust ten westen en ten oosten van Breskens, en bij zijn commandopost had hij onvoldoende bewaking. Zijn adjudant werkte de opdracht uit en wees mij in het terrein bepaalde punten aan waar hij wenste dat ik wachten zou plaatsen.

Vandaar begaf ik mij wederom naar Majoor de Heer en vroeg hem of ik de beschikking kon krijgen over de Lt. Ligthart, dien ik gedurende de enkele dagen dat hij bij mij was geweest had leren waarderen [in Axel had hij mij gevraagd zich wederom bij zijn oude onderdeel te mogen voegen, dat ergens in Zeeland moest zijn, waarin ik had toegestemd] en waarvan ik had vernomen dat hij momenteel was gelegerd in een plaatsje Westelijk van Breskens. Majoor de Heer gaf mij schriftelijk toestemming. 's Middags maakte ik mijn voorbereidingen tot vertrek en tegen het vallen van de avond trok mijn colonne naar het noorden op. De Fransen hadden mij gevraagd of ik hun niet reeds een tolk vooruit kon sturen waaraan zij in hun telefooncentrale grote behoefte hadden en had ik mijn ordonnans gestuurd, die jaren lang in Frankrijk had gewoond. Zodoende reed ik colonnes zonder ordonnans en hield op het marktplein van Oostburg even halt om verband op te nemen.

Plotseling dook een gestalte voor mij op die heftig met een pistool zwaaide en brulde: "Ik stel U in arrest" of iets dergelijks.
Toen ik hem de reden vroeg waarom, kreeg ik slechts het antwoord "zwijg" en het pistool beefde nog heftiger dan te voren. Het bleek te zijn de Overste Granpré Moliere, in een volkomen overspannen toestand.

Onder geleide van 3 korporaals van de politietroepen werd ik toen naar Zuidzande gereden en in het arrestantenlokaal opgesloten.

De volgende morgen kreeg ik even bezoek van de Majoor Sicherer. Hij vond het een zeer onaangenaam geval en ik verzocht hem de Overste erop te willen wijzen dat ik had gehandeld met voorkennis en goedkeuring van de Majoor de Heer, dat het mijn recht was binnen 24 uur te worden gehoord en dat, indien de Overste zich om opheldering wendde tot de Heer Kolonel Maillot [of Mahieure, iets van dien aard] en de Majoor de Heer, het misverstand spoedig zou zijn opgelost en ik uit arrest kon worden ontslagen. Ik vroeg de Majoor Sicherer eveneens om nieuws omtrent mijn Colonne: ik was daarbij de enige Officier en ik vreesde dat deze volkomen in de war zou lopen gedurende mijn afwezigheid. Hij wist er niets van en wist ook niet waar deze was gebleven.

De Overste liet de hele dag niets van zich horen. Enkele uren voor het vallen van de avond zeiden mijn bewakers, de korporaals van de politietroepen mij dat ik mij gereed moest maken voor vertrek.

Alle Nederlandse troepen werden uit Zeeuws Vlaanderen geëvacueerd. Zij zouden mij later komen ophalen. Ik merkte op dat het "gereedmaken voor mijn vertrek" nogal eenvoudig was: ik hoefde slechts op te staan van mijn krib, alles was mij toch immers afgenomen.

Langzamerhand stierven alle geluiden uit het dorp weg, het leek wel uitgestorven en ik hoopte maar dat mijn bewakers woord zouden houden, en mij niet zouden vergeten. Uren later, toen het al volledig donker was kwamen ze mij halen. Zij beschikten over een auto, waarmee wij België inreden. Die nacht overnachtte ik in een boerderij in de buurt van Knokke, waar die nacht tevens de Majoor Sicherer, de Kapt. Schilt en de Lt. Adj. van Bergen hun intrek hadden genomen. De volgende morgen vervolgden zij hun route, voor zover mij bekend naar Parijs. Ik ben teruggekeerd naar Zeeuws Vlaanderen, teneinde mijn detachement te trachten op te sporen. Ik was alles kwijt, ook mijn uitrusting, maar, toen wij weer door Zuidzande kwamen [de korporaals van de politietroepen tot de vorige dag mijn bewakers, waren nu mijn trouwe volgelingen geworden] bleken daar echter de school, het stadhuis en nog enkele gebouwen vol te liggen met geweren, uitrustingen etc. etc. die daar maar onbewaakt en in volkomen wanorde waren achtergelaten, en vond ik daar direct een pistool en helm, munitie, kompas en een overjas. Het bleek dat de Overste Granpré Moliere order had gegeven dat bij de evacuatie de troepen ongewapend de Belgische grens moesten overschrijden, [aan welk bevel gelukkig slechts gedeeltelijk gevolg schijnt te zijn gegeven].

In Oostburg heb ik dit gemeld aan Gene-

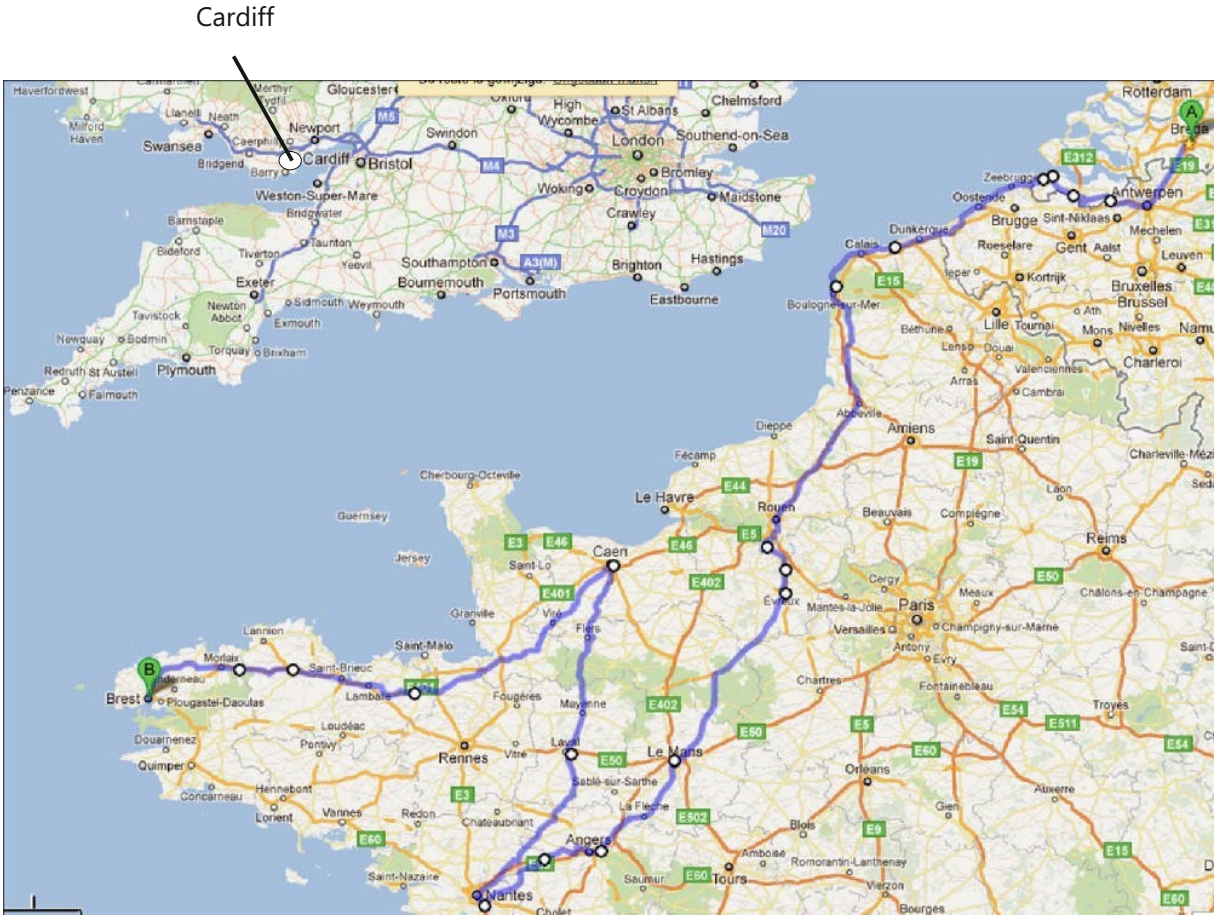

De zwerftocht van A. Ballot vanaf Antwerpen door Frankrijk als deelnemer/ onderdeel van dezelfde colonne als de Hoogerheidese chauffeurs en 'hun' marechaussees uit heel onze provincie

raal Beaufrére, die toen het commando voerde over de Franse troepen in Zeeland, zowel als aan de Commandant Zeeland[23], die zich eveneens te Oostburg bevond.

Daarop heb ik mij begeven naar Kolonel Maillot te Schoondijke, en hem om een vrijgeleide gevraagd om mijn detachement te zoeken. Hij had echter orders ontvangen van Generaal Beaufrére geen schriftelijk vrijgeleide meer af te geven. Mondeling gaf hij mij echter toestemming en zou ik vastlopen en in moeilijkheden komen, dan mocht ik mij op hem beroepen. Of ik mijn detachement vond of niet, mocht ik mij nog steeds bij hem aansluiten en moest dan bij mijn terugkomst op het hoofdkwartier van Generaal Beaufrére naar zijn standplaats informeren, want hij zou die dag worden overgeplaatst. Daarop ben ik met mijn 3 politiemannen België ingereden en na hele streken te hebben afgespeurd en na verschillende malen door diverse commandanten te zijn vastgehouden, ben ik in de buurt van Knokke volkomen vastgelopen. De commandant op die plaats had opdracht iedere weggebruiker, wie dan ook zonder vrijgeleide, niet alleen door te laten, doch vast te houden. Na enkele uren te hebben vastgezeten, vond hij een uitkomst door mij over te dragen aan de Belgische gendarmerie na daar ook weer enkele uren te hebben vastgezeten vonden deze weer een uitkomst door mij met een vrijgeleide naar de Commandant de la Batterie in Knokke te sturen. Dat heeft veel beleid gekost. De Commandant de la Batterie vroeg niet eens waar ik heen wilde, doch tekende meteen op het vrijgeleide aan: De diriger à La Paune.

Na enig praten kreeg ik echter gedaan dat hij mijn vrijgeleide veranderde voor Oostburg. De hoop om mijn detachement nog terug te vinden, dat in de 36 uur dat het van mij was weggeweest, wel honderden kilometers ver kan zijn, had ik die dag wel moeten opgeven. Er bleef mij slechts over mij met mijn 3 mannen te melden bij de Col. Maillot.

23. Commandant Zeeland (C.Z.) Schout bij Nacht Hendrik-Jan van der Stad. Op 12 mei was al besloten om de Nederlandse troepen onder Frans bevel te stellen.

Op het hoofdkwartier te Oostburg deelde de Chef d' État majoor mij mede de nieuwe standplaats van Col Maillot niet mee te mogen delen. Wilde ik mij in die buurt nog ten nutte maken, dan kon ik mij naar Sluis, naar de Overste Beckman begeven waar deze troepen verzamelde om een vage lijn ergens bij Moerkerke in België de weerstand in te richten. Ik heb mij toen begeven naar het opgegeven adres in Sluis en daar 4 uur te vergeefs gewacht tot 10 uur 's avonds, toen had ik van alles genoeg. Ik ben naar het Hoofdkwartier te Oostburg teruggekeerd en ben van het kastje naar de muur gestuurd, heb ik de Chef d' État majoor gevraagd mij maar een vrijgeleide voor La Paune te geven. Dit deed hij terstond en zo ben ik die zaterdag 18 mei te 11 uur 's avonds mijn reis aangevangen. Via Limoges, Caen en Brest ben ik op 12 juni in Engeland aangekomen."

De Res. Kapitein,
A.H.P. Ballot

J. van E.: Het is uiteindelijk dezelfde reis geworden vol wederwaardigheden als die van de uit Hoogerheide vertrokken colonne met marechaussees waarbij zich vele andere Nederlandse militairen uit de Peelstelling aansloten, ieder in zijn eigen chaotische vlucht, om uiteindelijk in Engeland terecht te komen.

Heel anders verloopt de reis van degenen die deel uitmaakten van de manschappen van het detachement dat elt. Ballot kwijtraakte in Zeeuws-Vlaanderen rond 18 mei 1940.
Zij komen al snel met vele honderden terecht op de Jean Bartkazerne in Duinkerken. Van hun belevenissen doet op bevel/verzoek van hogerhand Th. Fox verslag, die eveneens tot het oorspronkelijk bewakingsdetachement van Woensdrecht behoorde. Het is ook het verhaal van onze dorpsgenoten o.a. Janus Plompen (x Belde) destijds van de Huijbergseweg en Frans Dierckx (x Goossens) destijds van de Duinstraat, later Zandfort. En mogelijk ook van Frans Konings e.a.
Dit verslag/rapport is ook de moeite waard integraal te worden vermeld!

Onder: de Pavon in volle glorie op zee in betere tijden.

Hiernaast: de ongelukkige Frans Dierckx, die het wél overleefde, maar volledig doof werd doordat beide trommelvliezen barstten door de knal in zijn nabijheid.

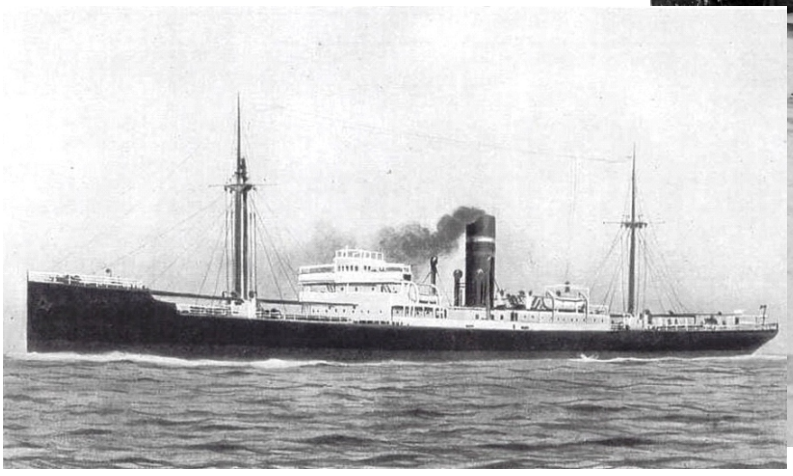

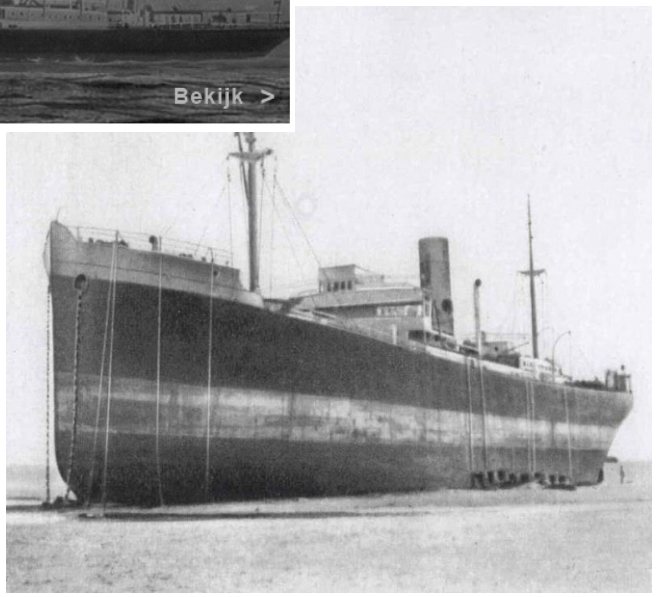

Boven: de Pavon in brand na de voltreffer midscheeps.. Midden: weggelegd op het strand met de neerhangende scheepstouwen waarlangs men kon vluchten

Na zijn terugkeer werden Ria en de tweeling nog geboren: hij, Frans, hoorde nooit hun stem.

Regelingsbureau Landmacht[24]
Afdeling I - F No. 18a **Heerlen, 15 februari 1942**

In antwoord op Uw schrijven d.d. 16 januari wil ik U gaarne een kort relaas geven van de gebeurtenissen tijdens de oorlog.
Het Bewakingsdetachement Vliegveld Woensdrecht onder commando van Eerste Luitenant Ballot, behoorde organiek tot het tweede Luchtvaartregiment met commando in Soesterberg.
Het detachement was in onderhoud bij de 4de Compagnie van het 3e Grensbataljon met commando te Roosendaal.
Vredesstandplaats van de 4de Comp. was Ossendrecht.
De sterkte van het detachement was 50 manschappen en 7 onderofficieren.
Een onderofficier was n.l. reeds geruime tijd ziek en bevond zich te Heerlen, zijn woonplaats.
De oorlog brak uit op 10 mei, voor ons nagenoeg onverwachts. De dienstdoende wachtcommandant op het vliegveld kwam het groot aantal vliegtuigen in de vroegste morgen zeer verdacht voor en beval aan de bezettingen van de twee steunpunten op het vliegveld alle maatregelen te nemen om direct gereed te zijn als er iets zou gebeuren.
Verder zond hij een ordonnans naar de verblijfplaats van de commandant 1e Luitenant Ballot om deze te waarschuwen en versterkingen te zenden. Dit gebeurde met grote spoed. Het hele veld was behoorlijk versperd met betonnen putringen gevuld met zand.
Een luchtalarm werd echter niet ondernomen.
Nu was het mijn eerste taak te zorgen voor verdere versterking der steunpunten door het aanleggen van prikkeldraadversperringen, waarvoor in de dorpen materiaal en arbeiders werden gerequireerd (gevorderd, jve).
Vervolgens zorgen voor de ravitaillering, daar de 4de Comp. van het 3e Grensbataljon overeenkomstig een te voren opgesteld plan vertrok. Wij ontdekten toevallig een "hulpkeuken", die juist was ingericht te Rilland Bath, waar ik per vrachtauto een hoeveelheid levensmiddelen kon betrekken, helaas ongekookt.
De derde dag, dus 12 mei, hadden we versterkingen gekregen van losse detachementen, die uit de Peel aankwamen, dodelijk vermoeid en onder de indruk van enige zware luchtaanvallen tijdens de terugtocht in de buurt van Princenhage.
Een van de pas aangekomen onderofficieren bood de zorg voor keuken en ravitaillering op zich te nemen en toog er per vrachtauto zelf op uit om dit aanbod in daden om te zetten.
Dezelfde dag nog bezaten wij een complete mobiele keuken met voorraden voor enkele dagen.
Die dag deed een vliegtuig onverwachts een aanval met mitrailleurvuur op onze troepen en de Fransen in de straten van het dorp Hoogerheide, maar niemand liep een schram op wat wel een wonder mocht heten, daar onze manschappen veel neiging hadden om in grote groepjes bij elkaar te staan, en liefst geheel ongedekt tegen waarneming uit de lucht.
Zaterdag 11 mei werden de telefonische verbindingen met het vliegveld Soesterberg verbroken, waarop onze commandant geheel op eigen initiatief was aangewezen.
Van 12 op 13 mei nam Luit Ballot het terugtrekken waar van de Franse Intendance, richting Antwerpen.
Ze volgden de weg Roosendaal - Bergen op Zoom - Putte - Antwerpen.
Hij trok daaruit de volgende conclusie:
"De intendance gaat terug langs de best gedekte weg; hoewel de langste, van Breda afgerekend. Daaruit valt te besluiten een terugtocht van het Franse leger langs de kort-

24. Centraal Archieven Depot, Ministerie van Defensie ('s-Gravenhage), afgekort: als CAD Min. van Defensie, invent.nr. B 220, Dagboeken/Overzichten/Rapporten/Verslagen van de Oorlogsdagen mei 1940, Bewaking Vliegveld Woensdrecht. ”Bewakingsdetachement Woensdrecht”, verslag van Res. Kapt. A.H.P. Ballot en verslag van Th. J.A. Fox.

ste weg, dus Breda - Turnhout - Antwerpen".
Op deze grond ontving ik opdracht alle nodige vrachtauto's benzine, smeerolie, gereedschappen te vorderen en voor voldoende aantal chauffeurs te zorgen om een snelle terugtocht mogelijk te maken. In de nacht van 13 - 14 mei, order tot het vernielen van het vliegveld, daarna ontruimen.
Met twee door tractoren getrokken ploegen trokken onze manschappen diepe voren door het veld, waarna zij naar het verzamelpunt reden.
In alle vroegte vertrokken wij richting Antwerpen.
Voor Putte hielden wij halt onder hoog geboomte waar een viertal Nederlandse legervrachtauto's langs de weg stonden, en verlaten door de bestuurder.
Alle waren onklaar gemaakt door de draden van het dashboard te vernielen.
Enige van onze mannen wisten echter deze wagens weer in orde te krijgen, zodat wij ze meenamen.
Op onze wagens bevonden zich uitrustingstukken, die wij nooit hadden kunnen krijgen, zoals draagbaar pioniersgereedschap, stormdolken, pistoolmunitie, handgranaten.
Het is een feit, dat onze bewapening veel te wensen overliet, niemand had ook maar één handgranaat of dolk, alles samen waren er ten hoogste 10 gasmaskers, terwijl er 5 in plaats van 2 mitrailleurs hadden moeten zijn.
Deze toestand is steeds blijven bestaan, hoewel ik steeds onze commandant er op gewezen had, dat we dringend aanvulling nodig hadden. Luit Ballot had echter reeds eerder zijn krachten ingespannen om verbetering te krijgen maar het ging niet.
Alleen Kapitein Aler[25] van het 2de Luchtvaartregiment had 2 lichte mitrailleurs los weten te krijgen. Toen ik eens vroeg om handgranaten en minstens twee lichtpistolen voor nachtelijke verlichting van het vliegveld, werd er om geglimlacht. "Doe nu maar geen moeite, want dat krijg je nooit". Zelf heb ik dat ook geprobeerd. Dat is een Kapitein, die aldus moest spreken.
Van Antwerpen gingen wij naar Zeeuws-Vlaanderen waar we legerden in een boerderij bij Zuidzande.
Onze commandant gaf daar zijn voornemen kenbaar om zich onder Frans commando te plaatsen, wat niet te verwonderen was in die dagen. Vrijwel alle manschappen en onderofficieren verklaarden zich bereid de Luitenant te volgen.
Hij gaf nog eens de verzekering, dat hij zich nooit zou laten gevangennemen, desnoods zou hij zijn eigen pistool gebruiken tegen zichzelf om dat te voorkomen.
Wij gingen op weg naar Schoondijke, de plaats van het Franse Hoofdkwartier, maar door een ongelukkig toeval kon de Luit ongemerkt door Nederlandse Hoofdofficieren gearresteerd worden. Toen men van onze manschappen eiste de wapens in te leveren, dreigden deze in hevige opwinding te vuren, wat door de onderofficieren werd voorkomen door de mannen kalmerend toe te spreken.
Als rebellen ontwapend werden we via Knokke - Oostende weggezonden. Zo kwamen we in Duinkerken aan in de Jean Bartkazerne met vele andere militairen[26].

---

25. Onleesbaar verbeterd in de originele tekst.

26. Heel wat op de vlucht geslagen Nederlandse militairen probeerden een veilig heenkomen te vinden naar Zeeland. Midden-Zeeland zat al snel vol. **Wikipedea meldt:**
De Nederlandse krijgsgevangenen in Midden-Zeeland werden aanvankelijk ondergebracht in een krijgsgevangenenverzamelplaats in Goes. De duizenden Nederlandse soldaten die eerder in Zeeuws-Vlaanderen een onderkomen had gevonden, waren vanaf 16 mei opnieuw gegroepeerd en doorgestuurd naar België en Frankrijk. Uiteindelijk ontstonden verzamelplaatsen in Boulogne, Calais, Duinkerken, De Panne en Oostende. Daar bestond weinig begrip voor de vele ongewapende moedeloze soldaten die bovendien voor behoorlijke wat overlast zorgden. Op 20 mei vertrok de 'Pavon' omstreeks 21.30 uur vanuit Duinkerken met ongeveer 1430 Nederlandse militairen aan boord met, naar men dacht Cherbourg, als bestemming. Een uur later werd het schip door een voltreffer midscheeps met een vliegtuigbom getroffen, waarbij veel dodelijke slachtoffers vielen en brand ontstond omdat daar balen kapok lagen. In de paniek door de rook sprongen velen in zee waarbij er verdronken. De kapitein kon het brandende schip bij Oye la Plage op het strand zetten. Langs scheepstouwen verlieten ze het schip. Na de capitulatie van België en later ook van Frankrijk, keerden de uitgeweken soldaten al zwervend en improviserend terug naar het inmiddels gedemobiliseerde Nederland.

De dag na onze aankomst, 's avonds ongeveer 8 uur.
Een groot deel van ons detachement was bij mij. Luit Ballot hebben wij echter nooit meer gezien. De rest bracht de vrachtauto's naar het zuiden. Om even voor twaalf uur 's nachts hoorde ik een vliegtuig de eerste aanval op het schip inzetten, en met een beetje spot keek ik op mijn horloge hoe laat het was, waarna we ons dekten tegen eventueel ketsende mitrailleurkogels.
Nu voelde ik en ook mijn mannen hoe stom we waren geweest om als soldaat zijn wapens af te geven. Niemand kon iets doen, alleen afwachten. Zes maal werd een bom geworpen, die het schip deed "steigeren" maar geen schade aanrichtte.
De zevende[27] maal trof de bom het middenschip met ernstige gevolgen. Een aantal manschappen vond de dood, vele anderen werden zwaar gewond. Bij ons in het voorschip was niets gebeurd, alleen brak een paniek uit door de rookontwikkeling, maar dit kon spoedig tot bedaren gebracht worden.

Het schip strandde en 's morgens om 4 uur was de eb ingetreden,
zodat allen zich langs touwen konden laten zakken en door het water aan land komen.
De gewonden droegen we op brede scheepsplanken door de smalle duinen naar de straatweg, van waar ze met vrachtauto's werden vervoerd naar het hospitaal.
Daarna raakte ons detachement ingesloten in de "tang van Duinkerken", van waaruit we naar Nederland terug keerden na een onzer manschappen te hebben verloren bij een bombardement te Oostende.
Hiermee hopende U van dienst te zijn geweest, verblijf ik, met de meeste hoogachting,

[w.g.] Th.J.A. Fox

Naschrift (jve)

Zij keren na vele omzwervingen begin juni 1940 in hun woonplaatsen terug bij hun families. En dragen de traumatische ervaringen van het bombardement op de Pavon met zijn 50 doden en 100 gewonden hun hele leven met zich mee. Het heeft niet veel gescheeld of de 20 mannen van de luchtbewakingsdienst van Hoogerheide o.l.v. meester Suijkerbuijk of ze waren ook op de Pavon in Duinkerken terecht gekomen, net als die van Helmond. Die verloren in een klap zes leden. Diverse 'luchtwachters' (o.a. Zjen van Schippers, Eug. Jansen) hebben vanaf korte afstand e.e.a. gezien op hun tocht in de buurt van Duinkerken.

Enige luchtwachters van Hoogerheide 'in pension' bij een familie in De Panne niet ver van Duinkerken: Feel Leenaerts, Fons Koolen en Henri Leenaerts op hun chaotische vlucht van 11 mei 1940 richting Zeeuws-Vlaanderen. Rond 1 juni waren alle 20 luchtwachters weer thuis op Hoogerheide. Die drie enerverende weken zullen betrokkenen en hun familieleden nooit meer vergeten. ♣

27. Hier maakt de schrijver een geheugenfoutje. Het was de derde volgens meerdere ooggetuigenverslagen.

WAT VERDWEEN ..... DE OSSENDRECHTSE MEIDUINEN

door Jac van den Bussche

Hiernaast op de kaart in de achtergrond de aanduiding van de Ossendrechtse Meiduinen; foto boven: patiënten /cliënten van Dennenheuvel vanaf de Meiduinen uitkijkend op de Molenstraat, daaronder De Leeuwenkuil! Waarschijnlijk genoemd naar de eigenaar van dit gebied. Onder ligt hij, de heer De Leeuw, met zijn familie lekker uit te rusten tijdens een wandeling door zijn domein.

Inmiddels is dit alles verdwenen. Het rust- en herstellingsoord Dennenheuvel, ook in dit gebied liggend, is afgebroken. De duinen zijn grotendeels afgegraven ten behoeve van het kalkzandsteenfabriek Boudewijn aldaar. Nu de 'grond'stof is uitgeput is ook deze fabriek er niet meer en wacht het gebied op huizenbouw. Wat rest wordt tot nu toe beheert door Natuurmonumenten, maar ach….. het is toch niet meer zo mooi als vroeger.

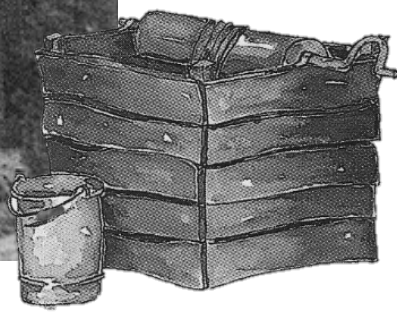

Aan de rand daarvan stond vroeger 't huske van Dupke van Dijke, hier samen met vrouw en Belgische vluchtelingen in de WO I voor dat inmiddels verdwenen huske.

Waterleiding was er toen nog niet, dus overal werden putten geslagen voor bronwater.

Links 't padje van Toepse ofwel Louis van den Bergh die vanuit zijn huis op de hoek Molendreef/Breestraat zo het bos in kon met zijn kruidenierswaren per kar getrokken door ezeltje Koera (hier met zoon Marte op haar rug.) ♣

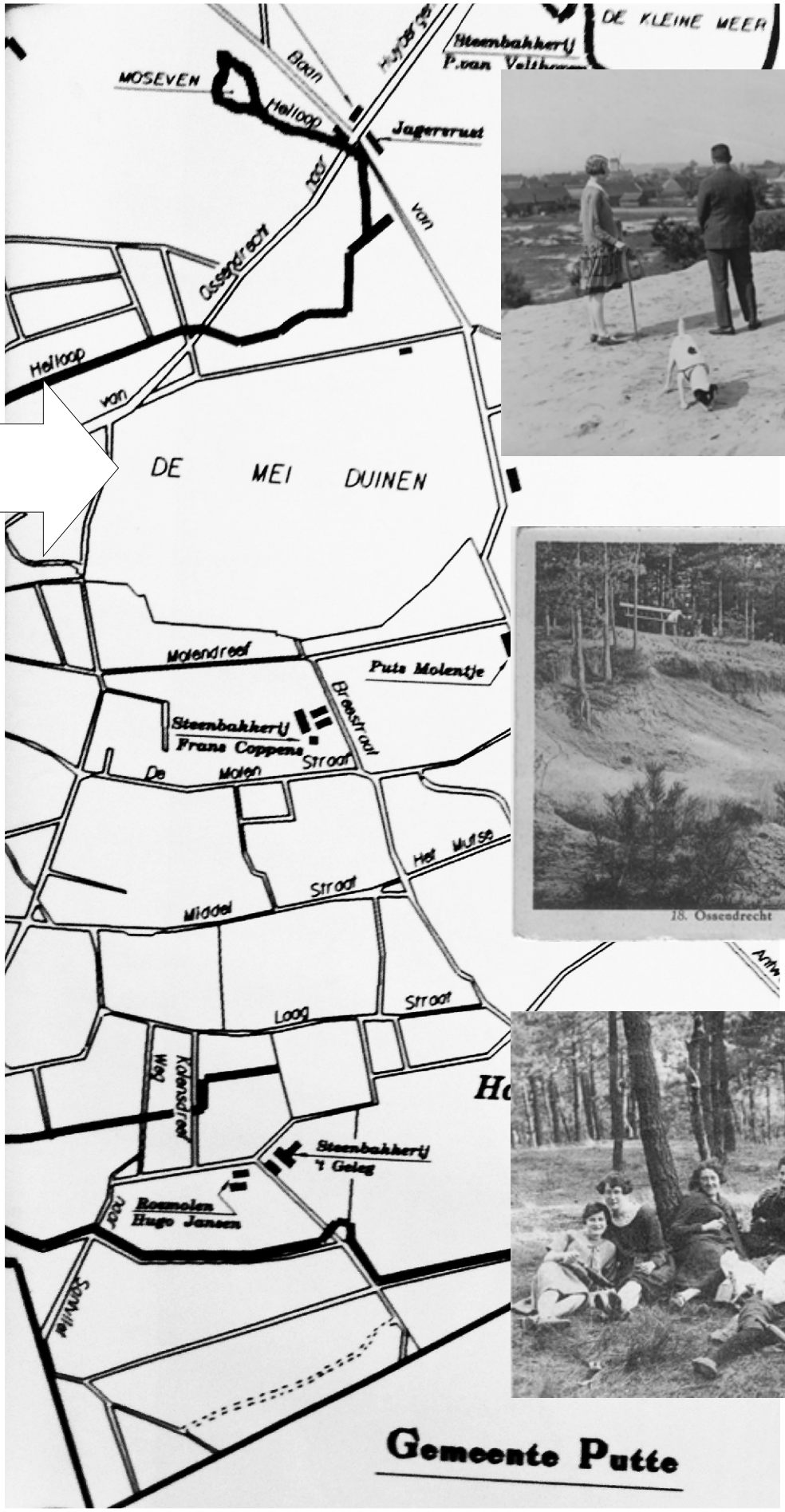
DE KLEINE MEER
Steenbakkerij
MOSEVEN
Boan
Helloop
Jagersrust
Ossendrecht
van
Helloop
van
DE MEI DUINEN
Molendreef
Puts Molentje
Breestraat
Steenbakkerij
Frans Coppens
De Molen Straat
Het Mutse
Middel Straat
Laag Straat
Kolensdreef
Weg
Steenbakkerij
't Geleg
Roemolen
Hugo Jansen
Gemeente Putte

18. Ossendrecht Leeuwenkuil "Dennenbeuvel,,

VERGRIJZING

door Jeanette van den Berg - Buijs

Je kunt tegenwoordig geen krant of blad openslaan of er staat wel een artikel in over de vergrijzing van de mensen. Deze worden steeds ouder, hun leeftijd wordt steeds maar hoger; niemand kijkt er nog van op als de mensen boven de honderd jaar worden.

Ook de bruidsparen worden ouder. Was vroeger een 50-jarige bruiloft al heel wat en kwam een 60-jarig jubileum zelden voor, nu vieren ze regelmatig dat ze 60 of zelfs 70 jaar getrouwd zijn.
Maar toch kwam ik in mijn fotoalbum nog vier diamanten bruidsparen tegen uit de vorige eeuw.

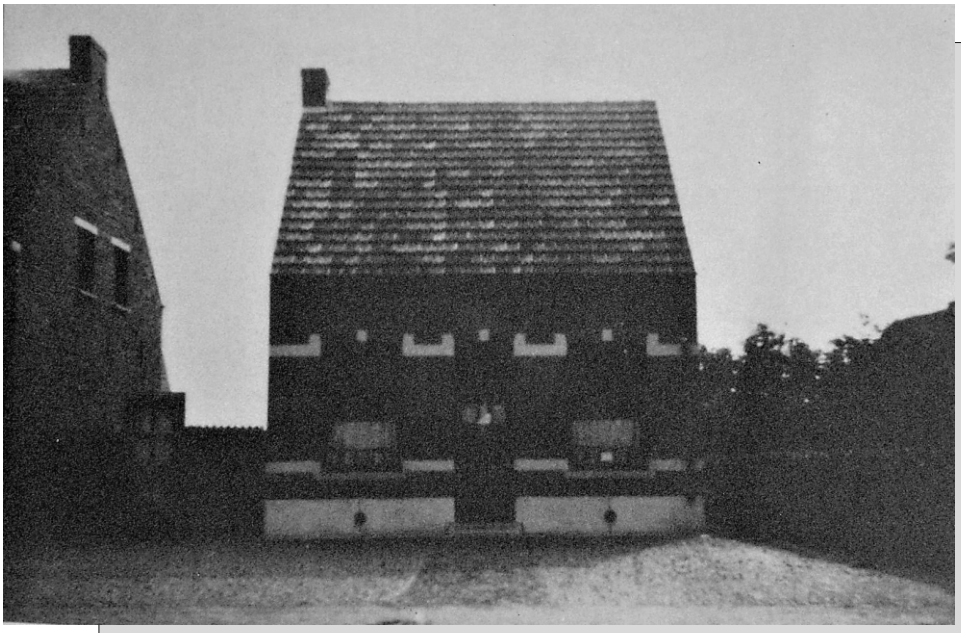

Op 31 augustus 1934 was het de diamanten bruiloft van Jacobus Thomas, oud 84 jaar en in 1874 gehuwd met Maria Hendrickx, nu 82 jaar.

Er werd een groot feest opgezet voor heel de gemeenschap van Putte, wat toen nog maar een klein dorpje was. Voor het huis in de Heidestraat werd een erepoort gezet en langs de weg naar de kerk en het gemeentehuis werden boompjes geplant om het dorp te versieren. De vrouwen en de meisjes maakten van crêpepapier de roosjes voor in de boompjes en de poorten; ook voor het gemeentehuis stond een erepoort.
's Morgens op de feestdag werd het bruidspaar met een koets, getrokken door paarden, opgehaald, voorafgegaan door de fanfare. Kinderen, gekleed als bruidsmeisje, hielden de witte linten vast die met de koets waren verbonden. De verdere familie kreeg een plaatsje in de auto's en heel de buurt was al aanwezig.
De optocht ging naar de kerk en dan naar het gemeentehuis voor de ontvangst door burgemeester Van de Ven en de raadsleden.
Het gemeentehuis stond naast het café van Willemse aan de Dorpsstraat (nu Antwerpsestraat). Het was een gewoon woonhuis in 1932 aangekocht van A. van Put door burgemeester Van de Ven, die ook burgemeester was van Ossendrecht. Later werd het gebouw een politiepost en nog later werd het verkocht aan kapper Verrest die het verbouwde tot kapsalon.

Heel Putte was uitgelopen om het paar toe te juichen, iedereen feestte mee op de muziek van de fanfare. Er werd nog een foto gemaakt voor het gemeentehuis met op de achtergrond burgemeester Van de Ven en wethouder Wijnings en de bruidjes. Daarna ging de hele stoet huiswaarts en bracht de fanfare tenslotte nog een serenade aan het bruidspaar.

→ Op 31 augustus 1934 wordt het de diamanten bruiloft van Jacobus Thomas (84) en Maria Hendrickx (82) opgehaald voor een rijtoer naar de kerk en gemeentehuis.

En verlaten hun huis met daarvoor de rijk versierde erepoort.

Onderste foto:

Het diamanten bruidspaar Thomas-Hendrickx met om hen heen v.l.n.r. de bruidsmeisjes Maria Feijen, Cor Wagenaars, Maria Thijsen, Paula van Linden, dochter van burgemeester Van de Ven, Maria Buijs, Maria Hendrickx, Maria Thomas, Jeanne van de Zande, Julien Thomas, Tillie Thomas, Maria van Beeck plus tussen hen in twee achterkleinkinderen. De heren waren links wethouder Wijnings en rechts burgemeester Van de Ven.

Op 25 januari 1938 was er weer een diamanten bruiloft, ditmaal van Jac de Keijzer en Rosalia van Beeck

Zij woonden in de Postbaan met hun vele kinderen

Het moest weer een groot feest worden voor iedereen; dat blijkt wel uit de aankondiging van het gemeentebestuur.

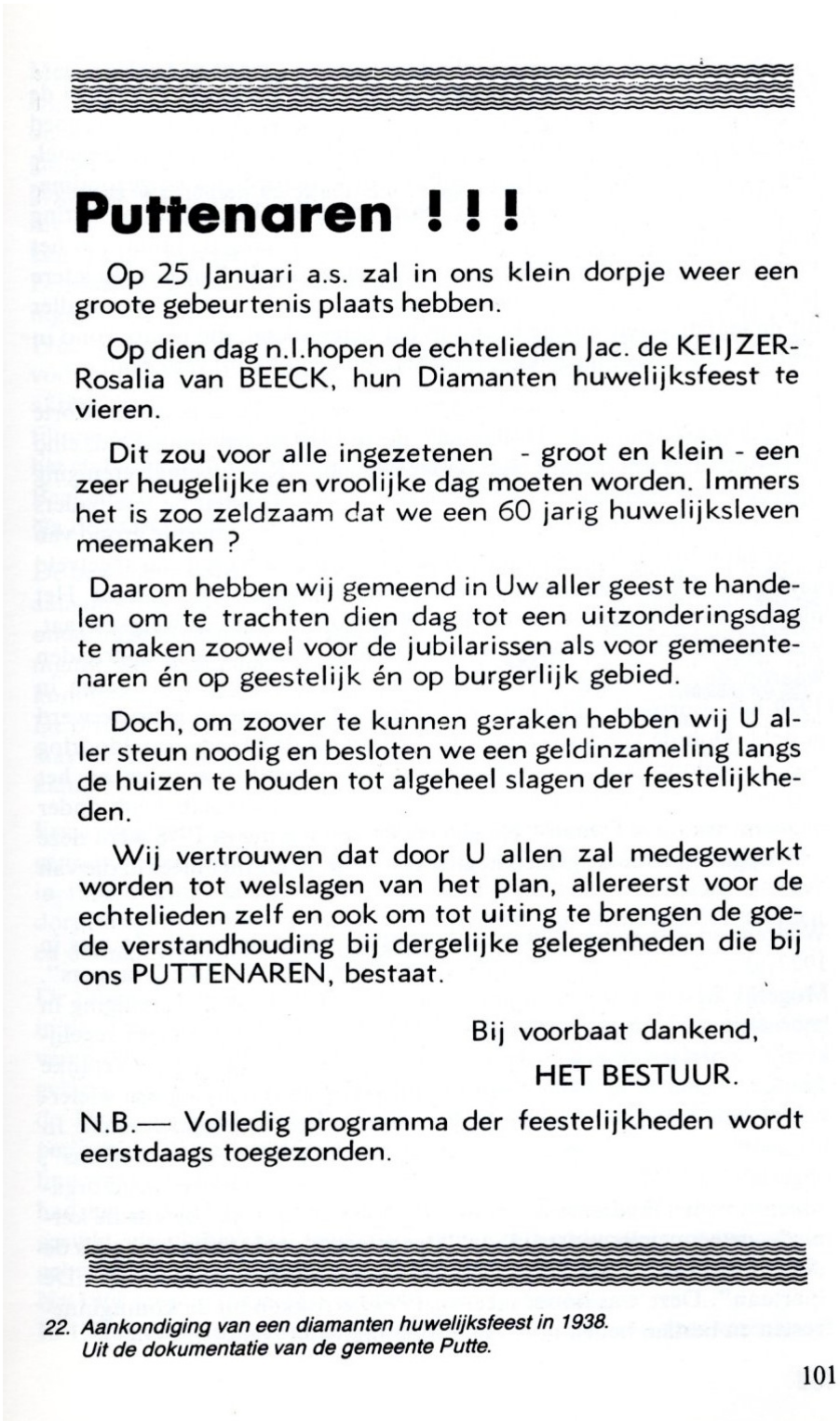

Puttenaren ! ! !

Op 25 Januari a.s. zal in ons klein dorpje weer een groote gebeurtenis plaats hebben.

Op dien dag n.l.hopen de echtelieden Jac. de KEIJZER-Rosalia van BEECK, hun Diamanten huwelijksfeest te vieren.

Dit zou voor alle ingezetenen - groot en klein - een zeer heugelijke en vroolijke dag moeten worden. Immers het is zoo zeldzaam dat we een 60 jarig huwelijksleven meemaken ?

Daarom hebben wij gemeend in Uw aller geest te handelen om te trachten dien dag tot een uitzonderingsdag te maken zoowel voor de jubilarissen als voor gemeentenaren én op geestelijk én op burgerlijk gebied.

Doch, om zoover te kunnen geraken hebben wij U aller steun noodig en besloten we een geldinzameling langs de huizen te houden tot algeheel slagen der feestelijkheden.

Wij vertrouwen dat door U allen zal medegewerkt worden tot welslagen van het plan, allereerst voor de echtelieden zelf en ook om tot uiting te brengen de goede verstandhouding bij dergelijke gelegenheden die bij ons PUTTENAREN, bestaat.

Bij voorbaat dankend,

HET BESTUUR.

N.B.— Volledig programma der feestelijkheden wordt eerstdaags toegezonden.

22. Aankondiging van een diamanten huwelijksfeest in 1938. Uit de dokumentatie van de gemeente Putte.

101

← Men riep de bevolking op mee te doen met deze heuglijke dag voor heel Putte. Er werd een feestcomité opgericht en de taken verdeeld voor de geldinzameling.
De buurtschappen die inmiddels waren opgericht n.l.
't Rusland,
't Durp,
de Seefhoek,
de Putse straat en d'Hei
deden allemaal mee. Het moest het vorige feest overtreffen.

De koets met paarden kwam voorrijden. De wegen waren weer versierd en er stond een erepoort voor het huis en nog een aan het nieuwe gemeentehuis met het bordes dat in juli 1937 was opgeleverd.

De vrouwen hadden opnieuw de versiering op zich genomen en een clubje opgericht en zouden verkleed in de optocht meelopen. (foto hiernaast bovenaan.)

Wie zijn die Putse schonen?
Voor het bordes v.l.n.r.: Maria Verkuil, Lucie van Put, Liza Hoendervangers, Marie Cleiren, Maria van Beeck, Betsie Wagenaars, ?, Mia vd Ven, ?, Nelij Verdonck, Marie Sluijts, ?Hendrickx, Jeanne Guns, Plien Hoendervangers, Til van Beeck en Marie Hendrickx
Op het bordes v.l.n.r.: Liza Cleiren, Jeanne Buijs, Marie Hendrickx, ?, Wies Guns, ? , Miet vd Weijgaart, ? , vd Klift? En Jeanne Dekkers. Wie vult de vraagtekens in?

Het bruidspaar De Keijzer-van Beeck wordt uitgeleide gedaan door de drie bruidsmeisjes Dickta van Beeck, Jeanne en Rosalie Hendrickx. De vrouw rechts die je aankijkt is Paulien van der Mast en de figuur in klederdracht is 'vrouwtje Driedijk'.

's Morgens werd het bruidspaar opgehaald met bruidjes en familie voor een rijtoer naar de kerk. Voorop de fanfare, gevolgd door gemeentebestuur, comité en de vrouwen van de buurt. Na de mis ging de rit naar het gemeentehuis voor ontvangst door burgemeester Van de Ven en het college.

Natuurlijk moest er een foto gemaakt worden: heel de familie (tien) kinderen en kleinkinderen van het bruidspaar staan op of voor het bordes van het gemeentehuis.
En niet te vergeten burgemeester Van de Ven met ambtsketting maakt het officieel!
Plus nog een foto hieronder van de Bobo's die de ceremonie met hun deftige kleding opluisterden:
We beginnen links met Jaap Bosman met trom , L. Ots , Jack Hendrickx, Polleke Lambrechts, Henri Kerstens, Martien Sluyts, Meeser van Linden, Nellis Mateussens, Meester Verdonck, Louis Buijs, F van Linden, Pastoor Wolters, Van Linden, Wannes van Beeck, Burgemeester Van de Ven, Huigen, onbekend, Fons Rommens, Meester Bastiaansen, F Verelst, Willem Duivelshof, Jos Cleiren en we sluiten af met een broer van burgemeester Van de Ven.

En daarna reed de koets verder door het dorp terug huiswaarts om het feest te vieren. Het comité, het gemeentebestuur en de fanfare met alle dorpsgenoten gingen mee om een serenade aan het bruidspaar te brengen. En zo werd weer een grote dag afgesloten.

Ook in 1939 was er nog een diamanten bruiloft, n.l. die van het echtpaar Adriaan Hendrickx – Crijnen, uit de Putse straat. Hun huis werd na de oorlog afgebroken.

Hiervan is maar weinig informatie te vinden. Ik vermoed dat dit komt door de moeilijkheden in verband met de mobilisatie van de Tweede Wereldoorlog. Ik heb slechts een krantenfoto, waarop het bruidspaar staat toen de familie uit het gemeentehuis kwam.

DIAMANTEN BRUILOFT TE PUTTE. — Het echtpaar Hendrikx_Crijnen te Putte vierde Zaterdag zijn diamante

Vóór het bordes v.l.n.r. de volwassenen: man onbekend / half verscholen Jeanne Hendrickx / Nel Krijnen, zuster van de bruid / burgemeester Van de Ven / bruid. Hierna is de volgorde misschien niet helemaal correct, plus dat er ook veel dezelfde namen binnen de families werden gebezigd waardoor verwarring ontstaat: Janus Hendrickx / kleinzoon Harry de Clerq / Philip Hendrickx hun zoon en vader van Janus / zijn vrouw Theresia / Catharina Hendrickx, dochter van de bruidegom.

Na de WO II – oktober 1947: het diamanten jubileum van Petrus Poorters en Nel Cloots

Zij belandden in mijn fotoalbum omdat ze in de Breestraat woonden op de hoek met de Achterstraat. Ik woonde in die tijd met mijn ouders in de Achterstraat.
Peer (Petrus) was grafmaker in Putte.

Deze drie dames zijn v.l.n.r. Lucie Buijs, Riet Bogers, Jeanne Kil. Daarachter Cees Bogers, Piet Koevoets, Willem Duivelshof, Gust Kil en Jac Buijs →

↑ *Geheel links op straat achter de drie bruidsmeisjes Cor Wagenaars*

← *Vóór het gemeentehuis aan de Antwerpsestraat.*

↓ *Een bordes en een koets met paarden vormen altijd een mooi decor voor een feestelijk gebeuren.*

Twee jaar na de oorlog wilde de gemeenschap weer samen een feest opbouwen zoals toen, voor de oorlog. Het dorp weer versieren en weer eens feesten. Een erepoort voor het huis, samen weer boompjes planten langs de weg en samen weer bloempjes maken, en in optocht naar de kerk en het gemeentehuis. En dus werd er weer een comité opgericht dat alles verzorgde.

In de morgen kwam er weer een koetsje voorrijden. Het bruidspaar met familie werd opgehaald. Met de fanfare en de schooljeugd die voor een aubade zorgde, ging de optocht eerst naar de kerk en later naar het gemeentehuis voor ontvangst van het bruidspaar en de familie. Putte was weer opgekomen om het bruidspaar toe te juichen. 's Avonds kwam de fanfare nog een serenade brengen aan huis van het bruidspaar.

Het diamanten bruidspaar Poorters- Cloots ontvangt zittend voor hun huis een aubade gegeven door de schoolkinderen, die geleid worden door meester Bastiaansen (met hoed). Rechts voor/naast de erepoort staan nog v.l.n.r. Kees Bogers, Piet Verdonck, Piet Koevoets, Jack Buijs en meester Kerstens. Links voor de poort Kee Bogers die heel ergens anders naar kijkt.

Toch voelde je dat de saamhorigheid was afgenomen na vijf jaar oorlog. Velen zaten nog in de moeilijkheden. Er waren nogal wat mensen van elders in Putte bijgekomen. Jongelui wilden trouwen, maar huizen waren er niet. Men was nog maar net aan de wederopbouw begonnen en velen moesten inwoning zoeken bij familie en/of vrienden.
Nee, men was met andere dingen bezig en had geen aandacht zoals vroeger voor de viering een 60-jarig huwelijk.
En in deze tijd loopt het halve dorp niet meer uit voor een diamanten feest. Tegenwoordig komen de 60-, 65- en zelfs 70-jarige jubilea wel in de krant en wordt er elk jaar voor alle jubilerende bruidsparen uit de dorpskernen -ook voor die van 50 en 55 jaar- door de gemeente een gezamenlijk feest verzorgd. ♣

Een enthousiaste reactie per e-mail op het artikel *Familie van Lindonk-Joppe* in Tijding 2018-3 van

Dees Verbeek

Ik heb vandaag (30.11.2018) de nieuwe Tijding ontvangen en die was weer prachtig (maar ja, dat is hij iedere keer, dus dat is geen nieuws).

Ik las met veel belangstelling het artikel over de familie Van Lindonk. De reden is dat de naam van Sneep (Snepe, zoals ze bij ons zeiden) ook eens in de zoveel tijd bij ons voorbij kwam omdat die gelinkt was aan de familie van mijn oma. Niet vanwege familiebanden, maar vanwege het arbeidsverleden.

Mijn oma Anna Coleta (Clet) van Oevelen, moeder van mijn vader en getrouwd met Adrianus (Janus) Verbeek, had een tante Maria Theresia Lauwerijssens, (tante Trees). Ze was gehuwd met Henricus Franciscus Beijaerts, oftewel ome Harry Beijaerts; er was ook een andere ome Harry, dus daarom werd 'Beijaerts' er altijd bij gezegd.

Tante Trees heeft lange tijd gewerkt bij Dankert Sneep (bij Snepe). Toen ze daar 25 jaar werkzaam was kreeg ze een geschenk. En wat kreeg ze, jawel, een naaimachine. En laten wij die nu nog steeds hebben. Nu is dit op zich niet zo bijzonder, maar wat het leuk maakt is dat Dankert Sneep er een bedankbriefje bij geschreven heeft wat tante Trees aan de binnenkant van de kap geprikt heeft en dat zit er nog steeds in (zie foto hiernaast en op de volgende pagina.)

Ome Harry Beijaerts en tante Trees zijn getrouwd in 1934. Hij was toen al 55 en zij 54 en ze hebben kort na hun huwelijk een huis gebouwd op den Aanwas in Ossendrecht, op nr 37. Dat is twee huizen voorbij het huis van Dankert Sneep. De grond was van Dankert. Nu ging het verhaal in de familie dat deze grond een huwelijksgeschenk was van Dankert Sneep, maar aangezien Dankert in 1933 overleed en ze in

1934 getrouwd zijn leek me dat wat vreemd. Wat speurwerk heeft me het juiste verhaal opgeleverd wat zeker zo interessant is, zo niet nog interessanter.

Trezeke, zoals ze vaak genoemd werd, is blijkbaar een zeer uitzonderlijk goede huishoudster geweest, want ze heeft van Dankert bij testament een levenslang legaat

van ƒ1500,- per jaar ontvangen. Dat was voor toen een leuk jaarinkomen! Hij laat opnemen dat '*tot waarborg gesteld zullen worden mijne eigendommen onder Ossendrecht*' en hij legt zijn erfgenamen de verplichting op de '*daartoe verplichte zekerstelling te doen opmaken*'. Dit wordt ook gedaan per notariële akte na het overlijden van Dankert met de boerderij en 48 hectare grond in de Zuid-polder als onderpand. Tante Trees mocht zelfs nog tot drie maanden na zijn overlijden in zijn huis blijven wonen.

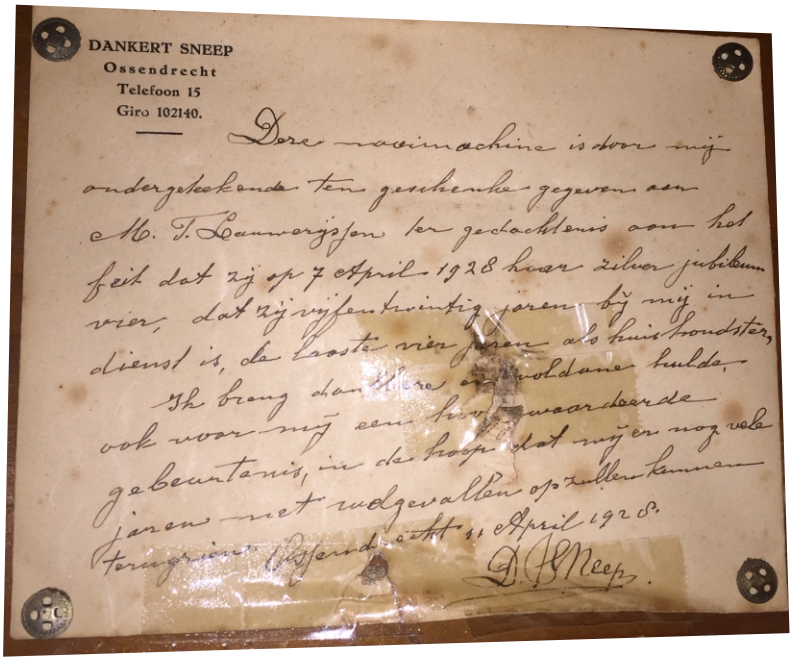
DANKERT SNEEP
Ossendrecht
Telefoon 15
Giro 102140.

Deze naaimachine is door mij ondergeteekende ten geschenke gegeven aan M. T. Lauwerijssen ter gedachtenis aan het feit dat zij op 7 April 1928 haar zilver jubileum vier, dat zij vijfentwintig jaren bij mij in dienst is, de laatste vier jaren als huishoudster,
Ik breng dan [illegible] en voldane hulde, ook voor mij een [illegible] waardeerde gebeurtenis, in de hoop dat wij er nog vele jaren met welgevallen op zullen kunnen terugzien. Ossendrecht 11 April 1928.
D. J. Sneep.

Dit is een toch wel zeer riante regeling voor iemand die, zoals zijn testament vermeldde, als meidhuishoudster in dienst was. En aangezien tante Trees 85 jaar is geworden was het ook nog een dure grap. Ze moet dan toch wel heel bijzondere diensten verleend hebben lijkt me.

De grond voor het huis blijkt in 1934 gewoon door Harry Beijaerts te zijn gekocht voor ƒ500,- van de erfgenamen van Dankert. Maar gezien het legaat heeft Dankert deze grond eigenlijk gewoon zelf betaald. (Zie foto hiernaast van het huis mét ome Harry en tante Trees).

Het huis is vervolgens overgegaan naar het echtpaar Bastiaanse-Van Oevelen (Kees en Cor), een nicht van tante Trees en zus van mijn oma. Die hebben bij tante Trees ingewoond samen met de ouders van Cor. De moeder van Cor was weer een zus van tante Trees. Ook de toen nog vrijgezelle broer van Cor woonde bij hen in tot zijn huwelijk. Cor en Kees hadden zelf geen kinderen en hebben de ouders van Cor en tante Trees en haar man tot het einde toe verzorgd. Een extreem staaltje mantelzorg, waarvoor heel veel respect.

Aanwas 37 te Ossendrecht →

Zo hebben we na jaren speculatie, als gevolg van het artikel over de familie Van Linkdonk een groot familiemysterie en een heel klein stukje Ossendrechtse geschiedenis eindelijk opgehelderd.♣

De verrassing

Door Jan van Woensdrecht, uit maart 1947

Heel weinig ontbreekt nog aan ons geluk. We hebben een aardige woning, degelijke meubelen en mijn beroep loont ruim voldoende. Puck en ik hebben een zorgeloos bestaan. Het lot kan iemand gunstig gezind zijn!
We zijn volkomen tevreden. We zijn gelukkig met elkaar, zooals ieder pas getrouwd paar gelukkig zal zijn; zal overloopen van geluk. We gaan geheel in elkaar op. Er is niets wat ons ontbreekt; we hebben in feite alles wat we verlangen.
Eigenlijk is dat toch niet heelemaal prettig; immers je hebt wel eens behoefte om je vrouwtje met het een of ander te verrassen. Ook Puck schijn er mee te tobben. "Weet je nou heelemaal niet wat je eens graag wou hebben, Fred?"
"Heusch, Puck, ik heb aan niets meer behoefte, jij bent álles voor me. Ik wou dat jij nu eens wat voor jezelf wist."
En plotseling is het gekomen. Het was op een middag toen we door de stad wandelden en even bij Hegge binnenliepen omdat het begon te regenen. We houden beiden van schilderstukken, Puck heeft er een beetje kijk op, zegt ze, en ze heeft een goede smaak. Niet dat we bij Hegge binnen gingen om te koopen, maar Hegge veilt uitsluitend goede stukken en een paar dagen vóór de veiling kun je er vrij rondloopen zonder eenige verplichting. Bovendien regende het.
Puck genoot.
Puck genoot, ik daardoor ook. Plotseling stonden we voor een klein doekje, en op het eerste gezicht werd Puck er op verliefd.
"O, Fred, kijk eens, dat b lauw!"
Het was onberispelijk geschilderd en door de bewondering van Puck werd het voor mij een wonder van schoonheid.
"Zeg Fred, dit op onzen Brabantschen doek!"
"Kostelijk," zei ik en bewonderde het op een paar passen afstand "een juweeltje."
"Ja," zuchtte Puck. In verrukking streelden haar oogen het doekje.
"Zeg, Puck," zei ik zacht, om het geluk niet te storen, "zal ik het voor jou…."
"Vind je het prachtig, Fred?"
"Zeldzaam, ik geloof niet, dat ik ooit iets mooiers heb gezien."
"Jongen, het is juist iets voor jou. Jij hebt heusch wel eens recht op wat moois van mij."
"Nee, Puck, voor jou. Laat mij het voor je koopen; het past zoo heelemaal bij jou…."
Als een droom was ze, mijn lieve Puck, haar oogen verslonden als het ware.
"Op onzen Brabantschen doek," fluisterde ik. Ik wist het zeker, dat schilderstukje zou ik koopen.
Ze keek mij aan, lachte: "….. Fred, ik zie je bent er gewoon weg van."
"Het is iets zeldzaams," herhaalde ik, "Puck, voor jou…."
Ze nam mijn arm": "Kom, jongen."
"Maar …."
"Wie weet hoe duur? Kom, laat ons maar gauw gaan."
"Maar, Puck, ik …"
"Weet je wel, dat Hegge de duurste stukken veilt? Neen, jongen, niet doen."
De regen ontnuchterde wel, maar toch kon ik mij niet losmaken van Puck's betoovering. Ik drong nog aan, "Misschien kost het wel duizend gulden."
"Al is het tweeduizend. Voor jou …"
"Hollen!" riep ze en trok me mee, "daar gaat juist lijn vier."
Puck sprak er niet meer over. Thuis sloeg ze de piano open en jubelde het hoogste lied. Fijn vrouwtje! We spraken heelemaal niet meer over het schilderstukje. Maar het liet me niet los. Ik zag het in mijn verbeelding op den Brabantschen doek hangen. Wat zou Puck blij zijn! Den heelen dag dacht ik er aan. Het werd 'n obsessie. Ik moest haar dat genoegen doen. Nu wist ik iets waarnaar ze verlangde; ze zou dat hebben, kost wat kost. Ik rekende, telde, deed voorzichtig navraag.

“Het kan vijfhonderd kosten of duizend.” zeiden ze, “een veiling is altijd onberekenbaar.”
Ik had duizend gulden en samen hadden we nog een spaarpot van duizend, we hadden geen groote uitgaven in het vooruitzicht. Is het onverantwoord zoo'n uitgaaf voor het geluk van je vrouw? Ik kon niet aarzelen! Ik zag haar geluk om de groote verrassing. Even zat ik er nog mee; hoe weg te komen naar die veiling, we gaan nooit alleen weg. Overwerk? Dat was bij ons nog nooit het geval geweest en juist op dien avond; Puck zal het doorzien. Maar dan kwam mijn collega van de research-afdeeling even aanloopen,
“Kerel, als je vrouw het niet te vervelend vindt, zou je me een plezier doen me even te helpen.” Toch overwerk! Als een vingerwijzing. Het ging zoo vanzelf!

Ik ging naar de veiling, overmoedig, maar toch met kloppend hart, voor eventueele ontmoetingen. Neen, er waren geen bekenden. Doek na doek ging, met voor mij vreemde achteloosheid. Slechts zelden bereikte het bod de duizend. Maar men zegt: de beste stukken worden niet altijd het eerst geveild. Het wond me op, toen het doekje getoond werd. "Onbekende meester."
"Honderd gulden."
Mijn handen trilden.
"Aardig wel " zei mijn buurman, zonder veel belangstelling.
"Honderdvijfentwintig."
Het bod werd herhaald, toen uit een hoek honderdvijftig werd gemeld.
Bij tweehonderd was ik wat bijgekomen; ik was me ten volle bewust waarom ik mij hier bevond. Met tien gulden werden de biedingen verhoogd. Slechts enkelen boden nog bij vierhonderd. Mijn stem klonk vast: "Vijfhonderd!"
"Kent u het?" vroeg mijn buurman, maar ik lette niet op hem. Ik zocht mijn tegenbieder, die met vijfentwintig bleek te verhoogen. Ik bood eveneens met vijfentwintig op. De veilingmeester zag slechts in de richting van mijn opbieder en naar mij. Ik hoefde slechts mijn arm op te heffen of te knikken, wat voor hem voldoende was om aan te kondigen dat ik het bod verhoogd had. Ik kreeg het warm. Het was ook vreeselijk opwindend bij vijftienhonderd merkte ik hem op, het mannetje met den grooten bril. Het mannetje uit den boekwinkel bij ons om den hoek. Onbegrijpelijk, zoo'n mannetje, maar ik wist zeker, dat hij mij niet kende.
"Zestien," schreeuwde ik nogal scherp met de zekerheid van den overwinnaar. Na achttien aarzelde hij. Ik zou winnen; ik liet me niet overbluffen door dat mannetje. Ik moest winnen; ik vocht voor Puck. Tot tweeduizend kon ik gaan en hij bood schuchter met vijfentwintig. Ik moest winnen: "negentienhonderd!" weer dat aarzelen, hetgeen me zoo'n prettig gevoel gaf.
"Eenmaal negentienhonderd. Niemand meer dan negentienhonderd?"
"Tweeduizend!" riep het brillemannetje.
Het klonk als een donderslag. Het was of de bliksem mij trof. Ik wankelde. Alles draaide om me. Ik hoorde niets meer. Ik weet niet wat mijn buurman bedoelde toen hij mij zei "gefeliciteerd". Bijna kon ik mij niet bedwingen hem in zijn lachend gezicht te slaan.
"Geen driehonderd is dat doekje waard," zei de man. Verslagen ging ik weg. Natuurlijk hoefde Puck dit niet te weten; ze wist me op het laboratorium, maar ik voelde me diep ongelukkig. Voor haar had ik gevochten … en gefaald.
Een kwartier dwaalde ik langs de straten. Toen stapte ik moedeloos op lijn vier.
"Wilt u zitten, mijnheer?" bood iemand aan. Zag ik er zoo belabberd uit? Verlegen aarzelde ik: "Dank u … ik …. En stapte bij de volgende halte uit.

Durfde ik zoo bij Puck komen? Was het niet overdreven van me? Zie je, maar dat verlangen van Puck, die hunkering toen zij dat doekje zag. "Gefeliciteerd", had iemand mij gezegd. Och kom, misschien is het een waardeloos stuk. Nog geen driehonderd. Wat weten wij van prijzen af? Ik stak een sigaret op en trachtte manhaftig voort te stappen. In ieder geval bedacht ik, zijn onze tweeduizend gered.
Ik was heusch opgeknapt, toen ik ons huis binnen stapte. Ik snoof de heerlijke baklucht; die lieve Puck, ze maakt van alle avonden een feestje. Het maakte me bijna weer weemoedig. Ik hing mijn jas op. Toen hoorde ik binnen stemmen. Bezoek? Puck zag me ondeugend aan. Ze kuste me vluchtig. Dan stelde ze voor: "Mijn man, mijnheer Bloms."
Het brillemannetje!
Op den Brabantschen doek hing het schilderstukje…
"Ja," zei Bloms, "het kostte heel wat moeite, u had een scherpen concurrent, mevrouw."
Ik zakte in een stoel.
"Fred, waarom zeg je niets? Je wordt zoo bleek. Ik zal eerst je thee inschenken; dat overwerk ook …." ♣

KUNSTSCHILDER MARTEN MELSEN & DE SCHELDEPOLDERS

door Jan H. Melsen, 2019

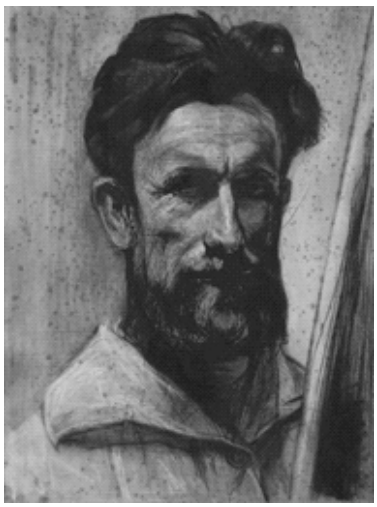

Marten Melsen, "Zelfportret", ets in droge naald, opgehoogd met gouache, circa 1925

Foto: Marten Melsen te Etten in 1934, alwaar Vincent Van Gogh de tuinman als model had genomen in 1882.

Kunstschilder Marten Melsen wordt door kunstkenners beschreven als de *olijke schilder der boeren uit het polderland*, een *moderne Breugel*, of als *le beau peintre des paysans*[1]. Geboren te Brussel in 1870, is hij de oudste zoon van **Adrianus Melsen** (1841-1913) die uit Ossendrecht naar Brussel was verhuisd om aldaar in schapenvlees te handelen, en kleinzoon van burgemeester **Martinus Melsen** (1808-1883). Marten liep school in Brussel, en ook kunstacademie tussen 1888 en 1895. Op 18-jarige leeftijd opteert hij voor de Belgische nationaliteit, en hoeft hierdoor geen legerdienst te doen.

Na zijn studies beslist hij echter om Brussel te verlaten en naar de polders te verhuizen om er de schilder te worden van de boeren, de bevolking die sinds eeuwen een hard maar gestaag en natuurlijk leven leidde, in regelmaat met de seizoenen. Melsen werkt veel en is ambitieus: hij wordt een kunstenaar van naam, die deelneemt aan belangrijke tentoonstellingen zowel in België als in het buitenland. Hij verwerft medailles en wordt aangekocht door eminente verzamelaars in de grote steden en Wallonië. Meer dan 50 van zijn etsen, tekeningen en doeken worden verworven door musea waaronder die van Oostende, Antwerpen, Brussel, Londen en Rio de Janeiro.

In 1909 huwt hij met *Jeanne Goossens* (1885-1959), nicht van de componist *August De Boeck* (1865-1937), met wie hij vier kinderen heeft. Zij blijven allen thuis wonen tot zijn overlijden op 76-jarige leeftijd te Stabroek, omringd van de zijnen. Sindsdien zijn het huis en atelier in absoluut oorspronkelijke toestand bewaard, en maken deel uit van de culturele *vzw Stichting Marten Melsen*, die ook publicaties voorbereidt, waaronder de correspondentie met andere kunstenaars, en de catalogus van het volledige *oeuvre* van de meester, waarvoor onderzoek wordt gedaan sinds 1994.

1. Beschrijvingen door respectievelijk Emmanuel De Bom (1942), Karel Van de Woestijne (1911), en James Ensor (1921).

VERHUIS VAN BRUSSEL NAAR DE POLDER

Hoe verklaren we, op het einde van de 19e eeuw, een verhuis uit de grote actieve stad Brussel naar het platteland, tussen de boeren? In monografieën[2] lezen we dat hij reeds als kleine jongen veel en graag tekende. Tijdens de schoolvakanties kwam hij op bezoek bij familieleden in Ossendrecht en Woensdrecht, bij grootouders en ooms. Hoe meer hij naar die wijdse natuur kwam vanuit de drukke stad, hoe meer hij die natuur begon te waarderen.

In een artikel uit 1915 lezen we de volgende opmerkelijke aanklacht over het leven in Brussel tijdens die jaren 1870-80, en over het stiekem verlangen van de jongeling naar die polderse wijdsheid. De jonge kunstenaar voelde dat reeds vroeg aan, en zijn indrukken werden gestimuleerd door de zomerse momenten in de streek van Ossendrecht: "*Zijn vrije uren bracht de jonge Melsen in de musea door, en in de zomervacantie mocht hij naar buiten, naar Ossendrecht, Stabroek of Berendrecht, tegen de Hollandse grens.*
't Gaf hem telkens een gevoel van verlossing de stad te verlaten, waar al wat oud en eerbiedwaardig is, al wat tot het gevoel spreekt, meedogenloos wordt neergehaald om plaats te ruimen voor nieuw-modische handel- en burgerswijken; waar van 's ochtends tot
's avonds gejaag en gehos is van paarden, karren en koetsen; drommen mensen voortjagen, met bekommerd of huichelend gezicht en lelijke kleren; waar de huizen hoog en stroef, de straten recht en chaotisch, de lieden preuts en aanstellerig, de natuur verminkt en verdord is"[3].

Melsens biograaf Emmanuel de Bom detailleert hierover:
"*Qu'est-ce qu'on bouffe donc? klonk daar vaak uit de mond van de binnentredende jongere. 'Die eetlust' zegt nu Marten Melsen,'was in die tijd in Brussel algemeen 'in de mode'. Men deed er overdaad in eten en drinken. Ik wilde een ander leven, en trok naar buiten.' {..} De kalme, grootse zomerweelde te lande trok hem hoe lang zo sterker aan, en telkens hem de schooltijd naar Brussel terugdwong, gevoelde hij zich meer dan ooit beklemd in de rumoerige hoofdstad. {..} Zo hield de jonge Brusselaar contact met de wortelen van zijn geslacht. 'Ik voel al meer en meer dat het mijn voorouders in me zijn die mij de weg wijzen. Brussel, dat was maar een intermezzo. Daar heb ik 'afstand genomen'. Eerst nà Brussel heb ik kunnen zien wat in mij leefde sinds geslachten. Als ik bij mijn grootouders in Ossendrecht of bij de oom te Woensdrecht mijn vacantie doorbracht, voelde ik me heimelijk getrokken tot al die dingen, niets was me daar vreemd, het leefde in mijn bloed: mijn voorouders keken door mij.'*[4]*{..}*
Van wanneer is hij aan 't tekenen gegaan? Sedert altijd. Dat had hij reeds te pakken bij zijn vacanties te Hildernisse (zie pagina 49) toen hij naar de schorren meeliep om er de koeien te hoeden.'Ik voelde me daar innig thuis. Het was er zo breed en rustig. Ik had er willen blijven.' En hij tekende de figuren uit, de bomen en de koeien. Ze kwamen er achter zijn rug naar kijken. En gezapig, onverstoord, deed hij voort. De oude polderaar leefde nog diep in hem. Hij moest dokter worden, vonden ze thuis, op aanraden van de meester. Maar Marten had geen andere drang dan tekenen. Hij wou naar de academie, hij wou schilder worden. 'Al kunt ge met schilderen niets verdienen...' waarschuwden ze thuis."

Deze drang naar zowel kunst als de natuur resulteerde in 1894, na 6 jaar Brusselse academie, in een eerste, 4-maand durende zwerfperiode in de Polder, tesamen met vriend-kunstschilder Louis **Houwaert** uit Brussel. Ze schilderen in Noord-Brabant en de Scheldepolders, en maken hun eerste indrukken van thema's die Melsen zijn gans leven zal blijven schilderen: de polderboeren.
Op 27-jarige leeftijd beslist hij voorgoed te blijven: hij huurt een huisje in de streek, aan de Belgisch-Nederlandse grens, waar wijlen zijn moeder **Julie Cleiren** (1843-1877) vandaan kwam. Het grootste deel van het jaar woont hij nu tussen de boeren, en kan hij ze van dichtbij tekenen en schilderen, op het veld, in de kerk, op het café, of thuis. "*Daar hokt hij nu op zijn eentje in Stabroek*", schrijft Herman Baccaert. "*Mijn vader begreep er niets van. Dat ik kunstschilder werd, daar had hij niets op tegen. Hij stelde zich dat voor als een gestadig paraderen in de hogere kringen. Maar dat ik mij nu, lijk een konijn, versteken ging in een achterhoek van de wereld! Wat was daar toch te zien, in Godsnaam? Nu moet gij weten, de andere schilders trokken naar Genk, de Limburgse Kempen, of naar de zee, zo*

2. Er werden o.m. boeken over M. Melsen gepubliceerd in 1942 (De Bom), 1943 (Marlier), 1947 (De Bom), 1979 (Bredael-Smekens, 2003 (Jan Melsen), 2014 (Reulens) en 2018 (J. Melsen). Voor info: https://martenmelsen.free.fr
3. Herman Baccaert, «Marten Melsen», Elseviers Geillustreerd Maandschrift, juni 1915.
4. Em. De Bom, «Marten Melsen, oolijk schilder der boeren uit het polderland», Uitg. Melsen, Brussel, 1942

ver mogelijk in alle geval van Brussel."[5]

In het begin schildert hij om den brode: hij maakt portretten van vrienden en familieleden in Brussel of polders, en zelfs decoratief werk (bv. café-reklames of bartogen). Van één dergelijke cafétoog, geschilderd rond 1895 in Ossendrecht, Roosendaal of Bergen op Zoom zijn nog stukken bewaard. (zie pagina 49)

Foto: Marten Melsen (in het midden) met confraters uit Brussel op bezoek bij de bekende dikke figuur Kee de Garde, te Ossendrecht, 1906. Geheel links herkennen we een zoon van broer Antoine Melsen (1846-1923) uit Brussel, drukker Martin (1880-1916).

De kunstschilder woonde naast zijn hospita **Anna-Maria Calluy-Wouters** (1828-1908), die wegens haar opmerkelijk hoofddeksel ook *Mie Pot* werd genoemd. In 1901 neemt hij een foto van haar bij de woning, foto die als basis zal dienen voor het doek, afgebeeld op pag. 4 in dit tijdschrift. Mie Pot bezorgt hem kost en inwoon voor 5 frank per maand (ter vergelijking: een haan kostte toen een halve frank), en hij zal daar wonen tot 1911, het jaar dat hij met zijn echtgenote een eigen huis zal aankopen in dezelfde straat *Hoogeind* te Stabroek.

Foto van Mie Pot bij haar woning, Hoogeind, Stabroek, 1901.

Zijn ganse leven zal Marten Melsen de boer schilderen in al diens facetten: wiedend op het veld, bij de aardappeloogst, wiedend, zaaiend of plantend. We zien de boer varkens vetmesten, biggen verhandelen op de jaarmarkt, varkens slachtend. We vinden de landman terug heimwaarts kerend na het lof, of na de lange dagtaak, rustend aan de Leuvense stoof, of aan tafel met kroostrijk gezin. Veel voorkomende thema's zijn *Moeder & Kind* waarvoor hij regelmatig zijn eigen familie als model neemt. Gezonde boerenkindjes met bolle wangen kijken toe, spelen in de wei bij de geit, terwijl de schaapscheerder zijn werk doet. We zien koeters melken, en jongetjes de net gelegde kippeneieren bijeen rapen met de emmer. Uiteraard zijn er processies, en wordt er ook breugeliaans gefeest en gedronken in de feesttent op de kermis en tijdens de jaarmarkten. Auteurs zoals **Georges Eekhoud** of **Stijn Streuvels** hadden dat leven zo treffend beschreven en hadden Melsen dan ook uitgenodigd hun auteurswerk te illustreren, waarvan Melsen de picturale vertolker was geworden, tot aan zijn dood in 1947.

5. Anoniem, "Antwerpsch interview. Marten Melsen bij zijn tentoonstelling in de Kunstkring", Gazet van Antwerpen, 26 januari 1933. Inderdaad, een aantal kunstenaars uit die periode verkoos pleinairisme in de natuur, en vestigde zich in 'kunstenaarskolonies' zoals Domburg, Laren, Latem, Genk, Dendermonde, Worpswede.

"Ze zijn er (drie koningen)", tekening, circa 1942

"Kempense boerin", illustratie in 'Land en leven in Vlaanderen' van Stijn Streuvels, 1923

Ook auteur Ferdinand Bordewijk is getroffen door Melsens werk, dat hij kende via een artikel in *Elseviers Geïllustreerd Maandschrift*. Als besluit citeren we uit zijn nooit gepubliceerde brief van 22 april 1925 uit Den Haag, dat de kern van Melsens werk perfect verwoordt:

"*Zeer geachte Heer,*

Reeds enige tijd geleden werd het schilderij "De dorpsboemelaar" of "De sater" (de laatste titel is het kernachtigst) bij mij bezorgd, maar door verblijf buitenlands kan ik er U eerst thans over schrijven.
En ik wil U er graag over schrijven, omdat ik het héél mooi vind. Zoo schildert men bij mijn weten in ons land niet meer. "La vie grasse et pleine des hollandais" zooals Zola in l´Assommoir onze oude schilderkunst kenschetst, wordt hier thans niet meer weergegeven. U als Vlaming hebt de traditie welke vlaamsche en hollandsche scholen voorheen vereenigde nog bewaard. Ik hoop dat U het mij niet ten kwade duidt als ik in uw schilderij herinnerd word aan oude nationale glorie, in bizonder denk aan Jan Steen, - gelijk ook mijn vrouw deed. Ik bedoel hier niets mede van onoorspronkelijkheid. Alleen maar wil ik er mede zeggen dat ik in Uw werk het uitbundige dierlijke leven der oude Hollanders terugvind en daarbij nog in het bizonder den eenigszins luguberen humor van Jan Steen. Het tragi-komische - door zijn bijsmaak van luguberheid meer tragisch ten slotte dan komisch - hebt U meesterlijk weergegeven.
Daarbij is het ook van compositie en in onderdeelen uitnemend geslaagd. Ieder der drie dansende vrouwen heeft haar eigen type: bevallig-lichtzinnig de eerste, boerend gemeen de middelste, en de laatste enkel maar bot dom boersch. En dan de snoeper zelf met zijn koontjes van een oud rood!
De foto van Uw werk trof mij dadelijk, maar het origineel overtreft ver de foto, terwijl ik de thans door U aangebrachte retouche aan den kop der tweede vrouw zeer gelukkig acht. Het schilderij hangt in onze huiskamer, en het is een voorrecht dat wij het bezitten, waarde heer! Als U nog eens lust mocht gevoelen het te komen bekijken - wij zullen U steeds gaarne ontvangen.

Met beleefden groet hoogachtend

Uwder
F. Bordewijk"[6]

♣ In de volgende Tijding meer over Marten Melsen en zijn familie

6. Dit schilderij, afgebeeld in Elseviers in 1925, is verbrand bij de bomaanslag op Bordewijcks huis in 's Gravenhage tijdens WO II. De brief is in de verzameling van vzw Stichting Marten Melsen.

↑ *Marten Melsen, "Hildernisse", waterverf op papier, 1928*

“Kermishoekje”, ets in droge naald, Prentenkabinet, Antwerpen →

← decoratieve stukken van een café-
↓ toog, privé-collectie

"Korenbindster", olie op doek, circa 1930-35, privé-collectie. ↓

..... vervolg van pagina 3

Het 'groen deurke' van boerderij Hopmans in Hoogerheide is gesloten.

Foto Ad van Loenhout

Het 'groen deurken' schilderde Marten in 1917. Hij woonde toen al 20 jaar in Stabroek, het dorp wat hij had verkozen boven zijn geboortestad Brussel.
Veel later, op de leeftijd van 72 jaar zou Marten zeggen: *'Alles wat ik heb geschilderd, komt uit de erfenis die ik in mijn bloed kreeg. Brussel daar ben ik geboren, dat was maar een intermezzo'*[1].

In Hoogerheide hebben we ook een 'groen deurken'; twee zelfs. Bij de oude boerderij van Hopmans aan de Nieuweweg. Zolang ik in Hoogerheide woon kom ik er een paar keer per week langs als ik mijn rondje Noordpolder loop; een wandeling over de Nieuweweg, Dorpsstraat, Brilseweg en via de Zouteweg terug naar huis. En altijd zag ik de twee 'groene deurkens' en mijmerde over het verhaal wat ze konden vertellen.
Net als het 'groene deurken' van Marten Melsen dragen deze deurkens de sporen van ouderdom en vertellen het verhaal van oude gewoontes; een manier van leven die vrijwel nergens meer bestaat. De afgelopen jaren ben ik er al weer duizend keer langs gelopen maar de 'groene deurkens' kijken me zwijgend aan en blijven gesloten. Het verhaal is uit! Adrie Hopmans overleed in 2013 en zijn Belgische grijze een paar jaar later. Toon is verhuisd en de boerderij staat te koop. Ik ben bang dat boerderij Hopmans binnen afzienbare tijd alleen nog maar op de website van de heemkundekring te zien zal zijn in de albums 'Toen en nu'. Dan rest mij enkel nog de herinnering aan de keren dat ik getuige was wanneer Kelly, de Belgische grijze, aan het eind van haar werkdag door Adrie de stal in werd geleid. Dan zag ik hoe Adrie haar liefdevol een mep op haar dikke bil gaf en, na het sluiten van de onderste helft van de staldeur, nog even stond te kijken hoe Kelly, wiegend met haar brede heupen en stampend van tevredenheid, genoot van de haver. Dit tafereel maakte voor mij altijd het verbond tussen mens en dier aanschouwelijk. De boer die in vroeger tijd afhankelijk was van zijn paard(enkracht) en daar goed voor zorgde. Zonder paard zou hij zijn akkers niet kunnen bewerken, zijn gewassen niet kunnen verbouwen en ……zijn kinderen niets te eten kunnen geven.

Marten Melsen zal de boerderij van Hopmans waarschijnlijk nooit hebben gezien want die werd pas na de oorlog gebouwd. Onze woonomgeving kende hij wel. Als kleine jongen bracht Marten zijn vakanties door in Ossendrecht, waar zijn grootvader burgemeester was, en op Hildernisse waar zijn oom boerde. Uren was hij bezig met tekenen van figuren, bomen en, op de schorren aan de Schelde, de koeien die hij moest wachten. Over Hildernisse en omgeving zei hij: *'ik voelde me daar zo innig thuis. Het was er zo breed en rustig. Ik had er willen blijven'.*
In 1897 besloot Marten om Brussel, de stad waar hij geboren was, te ruilen voor Stabroek om te kunnen wonen en werken in de nabijheid van de mensen bij wie zijn hart lag. Tegen zijn vriend en bewonderaar Emmanuel de Bom, die in 1942 de eerste monografie over Marten schreef, zou hij zeggen dat *'de kalme grootse zomerweelde te lande hem hoe langer hoe sterker aantrok….'*. In Stabroek verwierf hij het predikaat 'Olijke schilder der boeren uit het polderland'. Hij voelde zich aangetrokken tot deze omgeving en zei: *'niets was me daar vreemd, het leefde in mijn bloed, mijn voorouders keken door mij'*.
Zolang als ik 'het groen deurken' aan de Nieuweweg nog kan zien, zie ik het door de ogen van Marten Melsen. ♣

1. Citaat overgenomen uit de monografie Marten Melsen uit 2003

TIJDING, KRONIEK VAN HEEMKUNDEKRING HET ZUIDKWARTIER

'Tijding' is het periodiek van heemkundekring 'Het Zuidkwartier' en verschijnt drie keer per jaar. Met Zuidkwartier bedoelen we het gebied ten zuiden van Bergen op Zoom. Losse nummers van de Tijding zijn verkrijgbaar via bestuurslid Cor Cleeren. Een nummer van het lopende jaar kost € 7,00 en van voorgaande jaren € 4,00. Op de website staan alle Tijdingen behalve de laatste twee jaargangen.

Inlichtingen over het lidmaatschap kunnen worden ingewonnen bij alle bestuursleden. Voor specifieke vragen over het lidmaatschap kunt u terecht bij de ledenadministratie (John Mathijssen). Op onze website kunt u alles vinden over heemkundekring Het Zuidkwartier en het lidmaatschap. Daar kunt u ook een inschrijfformulier uitprinten. De contributie bedraagt € 22,50 per jaar, per gezin. Leden woonachtig buiten de gemeente Woensdrecht wordt € 11,00 aan portokosten in rekening gebracht, voor België € 12,50.

Bankrekening: NL86 RABO 0140 5214 37 tnv HKK Het Zuidkwartier te Hoogerheide.
Website: www.hkk-zuidkwartier.nl
http://www.facebook.com/hetzuidkwartier
Redactie: J. Daalmans, J. van Elzakker, M. Rosskamp, F. Stoutjesdijk / Vormgeving: Maria Rosskamp

Gedrukt door Van Gorsel Digital Colour Print V.O.F., www.vangorseldcp.nl

Op de kaft een fragment van de KG 43: ets, oud ingekleurd; historiekaart van West-Brabant en Zeeland met de oorlogshandelingen van 1631. Kaart: collectie Regionaal Historisch Centrum Bergen op Zoom

Nadruk van, of overname uit "Tijding" van een artikel of gedeelte(n) daarvan in welke vorm dan ook, is zonder toestemming van het bestuur en de schrijvers van de artikelen niet toegestaan. De heemkundekring "Het Zuidkwartier" aanvaardt geen enkele verantwoording aangaande de stijl of de juistheid der artikelen, doch laat deze geheel voor rekening van de ondertekenaars.

BESTUUR HEEMKUNDEKRING "HET "ZUIDKWARTIER"

Voorzitter
de heer J. Luysterburg, tel. 0164 85 21 41
e-mailadres: voorzitter@hkk-zuidkwartier.nl

Secretariaat:
mevrouw E. Cleeren
e-mailadres: secretaris@hkk-zuidkwartier.nl
postadres: Aanwas 29, 4641 JE, Ossendrecht

Penningmeester/ledenadministratie:
de heer J. Mathijssen, tel. 06 57 33 60 85
e-mailadres: penningmeester@hkk-zuidkwartier.nl

Bestuursleden:
de heer C. Cleeren, tel 0164 60 35 33
e-mailadres: cormar6565@gmail.com

de heer F. Klaassen, tel. 0164 61 31 70
e-mailadres: klaassen.frans@gmail.com

de heer D. Verbeek, tel. 0164 61 61 96
e-mailadres: dverbeek@ziggo.nl

Websitebeheerder:
de heer S. Schauenburg
e-mailadres: webmaster@hkk-zuidkwartier.nl

CONTACTPERSONEN WERKGROEPEN

Redactieraad: kopij inleveren bij
- e-mailadres: mariarosskamp@planet.nl of:
- mevrouw F. Stoutjesdijk, tel. 0164 67 25 63
e-mailadres: frankastoutjesdijk@gmail.com

Distributie:
- de heer M. Gremmen, tel. 06 45 33 96 00
e-mailadres: m.gremmen@kpnmail.nl
- de heer C. Cleeren, tel 0164 60 35 33
e-mailadres: cormar6565@gmail.com

Archeologie:
de heer H. van der Kuijl
e-mailadres: archeologie@hkk-zuidkwartier.nl
Documentatie:
de heer C. van Opdorp, tel. 0164 61 38 30
e-mailadres: adrivanopdorp@home.nl
Evenementen:
de heer J. Lauwerijssen, tel. 0164 61 39 79
e-mailadres: janlauwerijssen@hotmail.com

Fotografie:
de heer R. Verheggen
e-mailadres: rinus@smav.nl
Genealogie:
de heer C. Cleeren, tel 0164 60 35 33
e-mailadres: cormar6565@gmail.com

't Kwartier/ heemtuin: vacant

Museum:
- mevrouw F. Stoutjesdijk, tel. 0164 67 25 63
e-mailadres: frankastoutjesdijk@gmail.com
- de heer C. Cleeren, tel 0164 60 35 33
e-maiadres: cormar6565@gmail.com
Oude handwerktechnieken:
mevrouw B. Brokken, tel. 0164 61 28 62
e-mailadres: bepdirkbrokken@hetnet.nl
Dialecten:
de heer J. Luysterburg, tel. 0164 85 21 41
e-mailadres: luysterburg01@ziggo.nl
Toponymie: vacant

MARTEN MELSEN 1870-1947
Schilder van de mens in de Scheldepolders

STREEKMUSEUM DEN AANWAS, OSSENDRECHT, N-BR.

VAN 7 APRIL TOT EN MET 27 OKTOBER 2019, ELKE 2E EN 4E ZONDAG, 13:30 - 16:30 UUR.

LEZING OP 12 MEI 2019, OM 10.00 UUR IN HOTEL DEKKERS, OSSENDRECHT, DOOR J.H. MELSEN, KLEINZOON VAN DE KUNSTSCHILDER

Heemkundekring Het Zuidkwartier